EASO statuso panaikinimo sąlygų taikymo praktinis vadovas

EASO praktinių vadovų rinkinys

2021 m. lapkričio mėn.

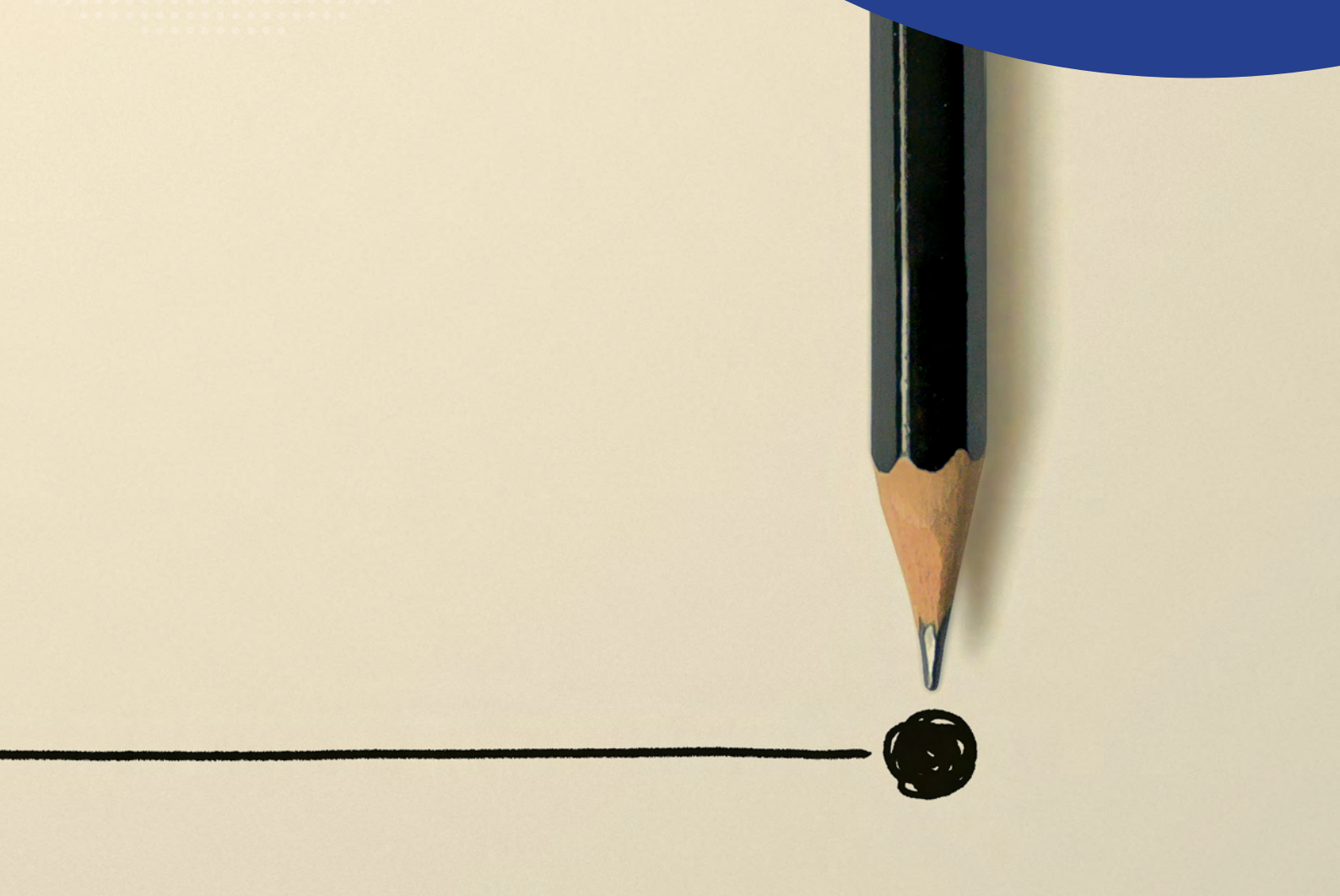

EASO
statuso panaikinimo sąlygų taikymo praktinis vadovas

EASO praktinių vadovų rinkinys

2021 m. lapkričio mėn.

Atsakomybės apribojimas
Šio vertimo kokybės nepatikrino kompetentingos nacionalinės institucijos. Jei manote, kad vertimas neatitinka nacionalinio lygmens terminologijos, prašome kreiptis į EUAA.

Rankraštis baigtas rengti 2021 m. lapkričio mėn.

Nei Europos prieglobsčio paramos biuras (EASO), nei bet kuris EASO vardu veikiantis asmuo neatsako už tai, kaip gali būti panaudota toliau pateikta informacija.

Liuksemburgas: Europos Sąjungos leidinių biuras, 2023

© Europos prieglobsčio paramos biuras, 2021

Print	ISBN 978-92-9400-191-7	doi:10.2847/263955	BZ-02-20-081-LT-C
PDF	ISBN 978-92-9400-180-1	doi:10.2847/061326	BZ-02-20-081-LT-N

Viršelio iliustracija: marchmeena29 © iStock, 2019

Leidžiama atgaminti nurodžius šaltinį. Naudoti arba atgaminti nuotraukas arba kitą medžiagą, kurių autorių teisės nepriklauso EASO, galima tik gavus teisių turėtojų leidimą.

Apie šį vadovą

Kodėl buvo parengtas šis vadovas? Europos prieglobsčio paramos biuro (EASO) misija – padėti Europos Sąjungos valstybėms narėms ir asocijuotosioms šalims (ES+ šalims) ([1]), be kita ko, rengiant bendrus mokymus, bendrus kokybės standartus ir teikiant bendrą informaciją apie kilmės šalį (IKŠ). Atsižvelgdamas į savo bendrą tikslą padėti valstybėms narėms siekti bendrų standartų ir aukštos kokybės procesų bendroje Europos prieglobsčio sistemoje, EASO rengia bendras praktines priemones ir gaires.

Kaip parengtas šis vadovas? Vadovą parengė ES+ valstybių ekspertai, svariai prisidėjus Europos Komisijai ir Europos pabėgėlių ir tremtinių tarybai (ECRE). Svariai prisidėjo ir Jungtinių Tautų vyriausiasis pabėgėlių reikalų komisaras (UNHCR) ([2]). Procesą palengvino ir koordinavo EASO. Prieš baigiant rengti vadovą, per EASO prieglobsčio procedūrų tinklą buvo konsultuojamasi su visomis ES+ šalimis.

Kas turėtų naudotis šiuo vadovu? Šis vadovas visų pirma skirtas prieglobsčio bylas nagrinėjantiems pareigūnams, sprendžiantiems statuso panaikinimo klausimus, pokalbių vedėjams ir sprendimus priimantiems asmenims, taip pat nacionalinių sprendimus priimančių institucijų politikos formuotojams. Be to, ši priemonė naudinga už kokybę atsakingiems pareigūnams ir teisės konsultantams, taip pat visiems kitiems asmenims, dirbantiems arba vykdantiems veiklą tarptautinės apsaugos srityje ES kontekste.

Kaip naudotis šiuo vadovu? Šis statuso panaikinimo sąlygų taikymo vadovas sudarytas iš penkių dalių: I. Teisinis pagrindas; II. Statuso panaikinimo sąlygų teisinė analizė pabėgėliams ir papildomos apsaugos gavėjams; III. Statuso panaikinimo procedūros etapai; IV. Statuso panaikinimo teisinės pasekmės; V. Didelio masto statuso panaikinimo procedūros. Visame vadove pateikiamos susijusios jurisprudencijos nuorodos ir santraukos, taip pat kontroliniai sąrašai ir orientacinės temos, skirtos padėti bylas nagrinėjantiems pareigūnams spręsti statuso panaikinimo klausimus.

Šiuo vadovu reikėtų naudotis kartu su *EASO praktiniu vadovu „Priskyrimas prie tarptautinės apsaugos gavėjų“* ([3]).

Kaip šios praktinės gairės yra susijusios su nacionalinės teisės aktais ir praktika? Tai neprivaloma konvergencijos priemonė, kuri nėra teisiškai įpareigojanti. Vadove apžvelgiami bendri standartai ir numatoma galimybė nurodyti skirtingus konkrečių šalių teisės aktus, gaires ir praktiką.

Atsakomybės apribojimas
Šio vertimo kokybės nepatikrino kompetentingos nacionalinės institucijos. Jei manote, kad vertimas neatitinka nacionalinio lygmens terminologijos, prašome kreiptis į EUAA.

([1]) 27 Europos Sąjungos valstybės narės, kurias papildo Islandija, Lichtenšteinas, Norvegija ir Šveicarija.

([2]) Galutinė vadovo redakcija nebūtinai atspindi UNHCR pozicijas.

([3]) *EASO praktinės gairės „Priskyrimas prie tarptautinės apsaugos gavėjų“*, 2018 m.

Turinys

Santrumpų sąrašas **5**

Įžanga **6**

I. Teisinis pagrindas **7**
- a) Tarptautinė teisė 7
- b) Europos Sąjungos teisė 8
- c) Europos jurisprudencija 11

II. Statuso panaikinimo sąlygų teisinė analizė **13**
- a) Statuso panaikinimas dėl asmens savanoriškų veiksmų 13
- b) Aplinkybių pasikeitimas 17
- c) Įtikinamos priežastys atsisakyti kilmės šalies apsaugos 22

III. Statuso panaikinimo procedūros etapai **25**
- a) Priežastiniai veiksniai ir procedūros inicijavimas 25
- b) Informacijos teikimas 27
- c) Asmeninis pokalbis 27
- d) Įrodymų vertinimas 30
- e) Sprendimo parengimas 33
- f) Pranešimas apie sprendimą ir veiksminga teisių gynimo priemonė 33
- g) Specialus dėmesys pažeidžiamiems asmenims 34
- h) Praktiniai sunkumai susisiekiant su apsaugos gavėjais statuso panaikinimo procese 37

IV. Statuso panaikinimo teisinės pasekmės **39**
- a) Pasekmės apsaugos gavėjui 39
- b) Statuso panaikinimo teisinės pasekmės šeimos nariams 40
- c) Paskesnis prašymas suteikti tarptautinę apsaugą 41

V. Didelio masto statuso panaikinimo procedūros **42**
- a) Procedūros aplinkybės 42
- b) Praktinės priemonės 43
- c) Didelio masto procedūros suinteresuotosios šalys 43
- d) Didelio masto procedūrų pasekmės 44

Santrumpų sąrašas

EASO	Europos prieglobsčio paramos biuras
ES	Europos Sąjunga
ES+ šalys	Europos Sąjungos valstybės narės ir asocijuotosios šalys
ESTT	Europos Sąjungos Teisingumo Teismas
IKŠ	Informacija apie kilmės šalį
Pabėgėlių konvencija	1951 m. Konvencija dėl pabėgėlių statuso ir jos 1967 m. protokolas (Jungtinės Tautos)
PD	Direktyva dėl priskyrimo prie tarptautinės apsaugos gavėjų – 2011 m. gruodžio 13 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2011/95/ES dėl trečiųjų šalių piliečių ar asmenų be pilietybės priskyrimo prie tarptautinės apsaugos gavėjų, vienodo statuso pabėgėliams arba papildomą apsaugą galintiems gauti asmenims ir suteikiamos apsaugos pobūdžio reikalavimų (nauja redakcija)
Pirminė PD	Pirminė direktyva dėl priskyrimo prie tarptautinės apsaugos gavėjų – 2004 m. balandžio 29 d. Tarybos direktyva 2004/83/EB dėl būtiniausių reikalavimų, kuriuos turi tenkinti trečiųjų šalių piliečiai arba asmenys be pilietybės, kad įgytų pabėgėlio statusą, arba asmenys, kuriems dėl kitų priežasčių reikalinga tarptautinė apsauga, ir dėl šių statusų turinio
PTD	Prieglobsčio tvarkos direktyva – 2013 m. birželio 26 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2013/32/ES dėl tarptautinės apsaugos suteikimo ir panaikinimo bendros tvarkos (nauja redakcija)
UNHCR	Jungtinių Tautų vyriausiojo pabėgėlių reikalų komisaro biuras
Valstybės narės	Europos Sąjungos valstybės narės

Įžanga

Šiame vadove daugiausia dėmesio skiriama statuso panaikinimo sąlygų, kaip apibrėžta Pabėgėlių konvencijos ([4]) 1 straipsnio C skirsnio 1–6 dalyse ir Direktyvos dėl priskyrimo prie tarptautinės apsaugos gavėjų direktyvos (Direktyva 2011/95/ES (nauja redakcija)) (toliau – PD) 11 ir 16 straipsniuose, taikymui. Jos tikslas – remiantis atitinkama teismų praktika ir nacionaline praktika pateikti praktines gaires, susijusias su procedūriniais ir esminiais statuso panaikinimo aspektais. Šiame vadove taip pat nurodomi skirtumai, susiję su nuostatų dėl statuso panaikinimo taikymu pabėgėliams ir papildomos apsaugos gavėjams.

Statuso panaikinimas yra viena iš priežasčių, dėl kurių gali būti panaikinta tarptautinė apsauga ([5]). Tarptautinė apsauga taip pat gali būti panaikinta tais atvejais, kai asmenims neturėjo būti suteikta tarptautinė apsauga ([6]), tais atvejais, kai apsauga buvo suteikta pateikus neteisingus faktus arba juos nuslėpus, ir tais atvejais, kai tarptautinės apsaugos gavėjas kelia pavojų valstybės ir (arba) bendruomenės saugumui. Gali būti taikomas daugiau nei vienas tarptautinės apsaugos panaikinimo pagrindas. Todėl labai svarbu, kad bylas nagrinėjantys pareigūnai visapusiškai suprastų šias sąvokas.

Statuso panaikinimo sąlygose nurodytos aplinkybės, kuriomis asmuo nebėra pabėgėlis arba papildomos apsaugos gavėjas, nes tarptautinė apsauga nebereikalinga ar nebepagrįsta. Statuso panaikinimo sąlygos grindžiamos tuo, kad tarptautinė apsauga yra pakaitinė apsauga, t. y. ji suteikiama, kol tokia apsauga neteikiama kilmės šalyje. Nustačius, kad asmeniui nebereikia apsaugos, apsaugos statusas panaikinamas.

Taikant statuso panaikinimo sąlygas, reikia nepamiršti, kad tarptautinės apsaugos nutraukimas gali turėti rimtų pasekmių atitinkamų asmenų gyvybei ir saugumui. Statuso panaikinimo sąlygos turėtų būti taikomos atsargiai ir deramai atsižvelgiant į aplinkybes, kuriomis panaikinamas statusas. Tokį apdairų požiūrį lemia būtinybė užtikrinti asmens saugumą – tam ir skiriama tarptautinė apsauga ([7]), taip pat būtinybė laikytis valstybės įsipareigojimų pagal sutartis dėl žmogaus teisių ([8]).

Spęsdamos, ar panaikinti tarptautinę apsaugą, ES+ šalys nuolat susiduria sunkumais, nes joms tenka įrodinėjimo pareiga. Iš tiesų jos turi įrodyti, kad statuso panaikinimo pagrindai yra taikytini ir kad tenkinami atitinkami kriterijai. Išsamus statuso panaikinimo pagrindų pobūdis užtikrina tarptautinės apsaugos statuso saugumą, nes šis statusas gali nustoti galioti tik esant tokioms aiškiai apibrėžtoms aplinkybėms.

([4]) 1951 m. liepos 28 d. Jungtinių Tautų Ženevos Konvencija dėl pabėgėlių statuso ir jos 1967 m. sausio 31 d. protokolas (ES prieglobsčio teisės aktuose ir ESTT vadinama Ženevos konvencija).

([5]) Išsamiau žr. EASO *Ending International Protection: Articles 11, 14, 16 and 19 Qualification Directive (2011/95/EU) – A judicial analysis*, 2016 m.

([6]) Pabėgėlių konvencijos 1 straipsnio F skirsnyje kalbama apie pabėgėlio statuso nesuteikimo atvejus.

([7]) Žr. O'Sullivan, M., *Refugee Law and Durability of Protection: Temporary residence and cessation of status*, Routledge, London, 2019 m.

([8]) Visų pirma Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartija ir Europos žmogaus teisių konvencija.

I. Teisinis pagrindas

a) Tarptautinė teisė

Pabėgėlių konvencija yra tarptautinio teisinio pabėgėlių apsaugos režimo pamatas. Statuso panaikinimo sąlygos išsamiai išdėstytos 1 straipsnio C skirsnyje.

Pabėgėlių konvencijos 1 straipsnio C skirsnis
Ši Konvencija netaikoma asmeniui, atitinkančiam A skirsnio sąlygas, jeigu jis:
1) savanoriškai vėl pasinaudojo šalies, kurios pilietis jis yra, gynyba arba
2) netekęs pilietybės, tą pačią vėl savanoriškai įgijo, arba
3) įgijo naują pilietybę ir naudojasi tos šalies, kurios pilietis jis dabar yra, gynyba, arba
4) savanoriškai vėl įsikūrė šalyje, kurią buvo palikęs arba už kurios ribų jis buvo bijodamas būti persekiojamas, arba
5) daugiau nebegali atsisakyti naudotis šalies, kurios pilietis jis yra, gynyba, nes jau nėra aplinkybių, dėl kurių jis buvo pripažintas pabėgėliu.
Šio punkto nuostatos netaikomos pabėgėliui, nurodytam šio straipsnio A skirsnio 1 punkte, jeigu jis turi pakankamai argumentų, susijusių su ankstesniu persekiojimu, atsisakyti naudotis šalies, kurios pilietis jis yra, gynyba;
6) kaip pilietybės neturintis asmuo gali grįžti į šalį, kurioje anksčiau buvo jo nuolatinė gyvenamoji vieta, nes nebėra aplinkybių, dėl kurių jis buvo pripažintas pabėgėliu.
Šio punkto nuostatos netaikomos pabėgėliui, nurodytam šio straipsnio A skirsnio 1 punkte, jeigu jis turi pakankamai argumentų, susijusių su ankstesniu persekiojimu, atsisakyti grįžti į šalį, kurioje anksčiau buvo jo įprastinė gyvenamoji vieta.

Kaip jau minėta, pirmosios keturios statuso panaikinimo sąlygos yra susijusios su asmens veiksmais ar elgesiu, o penktoji ir šeštoji sąlygos taikomos, kai kilmės arba įprastinės gyvenamosios vietos šalyje objektyviai pasikeičia aplinkybės ir tam nėra būtini kokie nors tarptautinės apsaugos gavėjo veiksmai.

Atsižvelgiant į prieglobsčio suteikimo tvarkos sistemos vientisumo svarbą, nuostatos dėl statuso panaikinimo ir visa Pabėgėlių konvencija turėtų būti aiškinamos sąžiningai, taip pat atsižvelgiant į jų tekstą, kontekstą, objektą ir tikslą. Pabėgėlių konvencijos *travaux préparatoires* (darbiniai dokumentai), įskaitant preambules ir priedus, pasitarnauja kaip vertingas, bet ne vienintelis Pabėgėlių konvencijos tikrosios reikšmės įrodymas. Taip pat reikia pripažinti, kad Pabėgėlių konvencija yra orientuota į žmogaus teises ir *mutatis mutandis* „turi būti aiškinama ir taikoma pagal visą aiškinimo metu galiojančią teisės sistemą“ ([9]). Todėl šiame praktiniame vadove atsižvelgiama į *travaux préparatoires* ir žmogaus teisių srities teisės aktuose pateiktas gaires.

Pagal Pabėgėlių konvencijos statuso 45 straipsnį visos valstybės, kurios yra konvencijos šalys, įskaitant ES+ šalis, privalo bendradarbiauti su UNHCR. Prieglobsčio tvarkos direktyvoje (PTD) taip pat minimas

([9]) 1971 m. birželio 21 d. Tarptautinio Teisingumo Teismo (TTT) patariamoji nuomonė, *Legal Consequences for States of the Continued Presence of South Africa in Namibia (South West Africa) notwithstanding Security Council Resolution 276 (1970)*, TTT rinkinys, 1971 m., 53 punktas.

UNHCR priežiūros vaidmuo ([10]) ir teigiama, kad valstybės narės turėtų leisti UNHCR pateikti savo nuomonę dėl atskirų prieglobsčio prašymų bet kuriuo procedūros etapu. Šiomis aplinkybėmis UNHCR gairėse pateikiama vertingų gairių ES+ šalims dėl pabėgėlio statuso nustatymo, taip pat įžvalgų apie statuso panaikinimo sąlygų aiškinimą. Keliuose viešuose UNHCR dokumentuose kalbama apie statuso panaikinimo sąlygų taikymą, aptariami tiek procedūriniai, tiek esminiai statuso panaikinimo aspektai. Pavyzdžiui, UNHCR vykdomasis komitetas aptarė statuso panaikinimą 1991 m. bendrojoje išvadoje Nr. 65 dėl tarptautinės apsaugos panaikinimo ([11]) ir 1992 m. bendrojoje išvadoje Nr. 69 dėl statuso panaikinimo ([12]). 1999 m. balandžio mėn. UNHCR paskelbė statuso panaikinimo sąlygų taikymo gaires ([13]), o 2003 m. – gaires dėl tarptautinės apsaugos išnykus statusą pagrindžiančioms aplinkybėms ([14]). Be to, UNHCR vadovo dėl pabėgėlio statuso nustatymo procedūrų ir kriterijų pagal 1951 m. Konvenciją ir 1967 m. Protokolą dėl pabėgėlių statuso (angl. *Handbook on Procedures and Criteria for Determining Refugee Status under the 1951 Convention and 1967 Protocol relating to the Status of Refugees* ([15])) 111–139 punktuose kalbama apie statuso panaikinimo klausimus.

b) Europos Sąjungos teisė

Pagal PD 14 straipsnio 1 dalį valstybės narės panaikina papildomos apsaugos statusą, nutraukia jo galiojimą arba atsisako pratęsti jo galiojimą, jei apsaugos gavėjas nustojo būti pabėgėliu pagal 11 straipsnį. Be to, kaip nurodyta 19 straipsnio 1 dalyje, valstybės narės panaikina papildomos apsaugos statusą, nutraukia jo galiojimą arba atsisako pratęsti jo galiojimą, jei apsaugos gavėjas nustoja būti papildomą apsaugą galinčiu gauti asmeniu pagal 16 straipsnį. PTD vartojama bendra sąvoka „tarptautinės apsaugos panaikinimas“, kai kalbama apie tarptautinės apsaugos panaikinimo būdus, t. y. statuso atšaukimą, nutraukimą ir atsisakymą jį pratęsti.

Toliau išvardyti tarptautinės apsaugos panaikinimo pagrindai.

Tarptautinės apsaugos panaikinimo pagrindai pagal PTD ([16])

Statuso panaikinimas (PD 11 ir 16 straipsniai). Tarptautinė apsauga nebėra reikalinga ar pagrįsta dėl konkretaus pabėgėlio elgesio arba dėl esminių pokyčių kilmės šalyje.

Statuso nesuteikimas (PD 12 ir 17 straipsniai). Tarptautinės apsaugos prašytojui arba gavėjui tarptautinė apsauga nesuteikiama, jei jis padarė tokius veiksmus kaip nusikaltimai taikai, karo nusikaltimai, sunkūs (nepolitiniai) nusikaltimai ir JT tikslams bei principams prieštaraujantys veiksmai. Be to, prašytojui

([10]) UNHCR yra atsakingas už tarptautinių konvencijų dėl pabėgėlių apsaugos taikymo priežiūrą (Jungtinių Tautų Generalinė Asamblėja (JT GA), 1950 m. *Jungtinių Tautų vyriausiojo pabėgėlių reikalų komisaro biuro statutas*, A/RES/428(V), 8 punkto a papunktis).

([11]) UNHCR, Vyriausiojo pabėgėlių reikalų komisaro programos vykdomasis komitetas, *General Conclusion on International Protection No 65 (XLII) – 1991,* 1991 m., Nr. 65 (XLII).

([12]) UNHCR, Vyriausiojo pabėgėlių reikalų komisaro programos vykdomasis komitetas, *Cessation of Status No 69 (XLIII) – 1992*, 1992 m., Nr. 69 (XLIII).

([13]) UNHCR, *The Cessation Clauses: Guidelines on their application*, 1999 m.

([14]) UNHCR, *Guidelines on International Protection No 3: Cessation of refugee status under Article 1C(5) and (6) of the 1951 Convention relating to the Status of Refugees (the 'ceased circumstances' clauses)*, 2003 m., HCR/GIP/03/03.

([15]) UNHCR, *Handbook on Procedures and Criteria for Determining Refugee Status and Guidelines on International Protection Under the 1951 Convention and the 1967 Protocol Relating to the Status of Refugees*, Ženeva, 2019 m., HCR/1P/4/ENG/REV. 4.

([16]) 2013 m. birželio 26 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2013/32/ES dėl tarptautinės apsaugos suteikimo ir panaikinimo bendros tvarkos (nauja redakcija) (OL L 180, 2013 6 29, p. 60).

pabėgėlio statusas nesuteikiamas, jeigu apsaugą suteikia ne UNHCR, o kita JT agentūra, arba jis turi teises ir pareigas, kurios priskiriamos tos šalies, kurioje jis apsigyveno, piliečiams, arba joms prilygstančias teises ir pareigas

Faktų neteisingas pateikimas arba nutylėjimas (PD 14 straipsnio 3 dalies b punktas ir 19 straipsnio 3 dalies b punktas). Jei paaiškėja, kad pabėgėlio statusas arba papildoma apsauga buvo suteikti prašytojui neteisingai pateikus arba nutylėjus esminius faktus pirmojo sprendimo priėmimo metu ir priešingu atveju jie niekada nebūtų buvę suteikti.

Pavojus valstybės ir (arba) visuomenės saugumui ([17]) **(PD 14 straipsnio 4 dalis).** Jei nustatoma, kad asmuo šiuo metu kelia arba ateityje gali kelti pavojų valstybės narės, kurioje jis yra, saugumui. PD 17 straipsnio 1 dalies d punkto sąlyga, kurioje minimas pavojus visuomenės ar valstybės narės saugumui, susijusi tik su papildomos apsaugos gavėjais.

Pabėgėlio statuso ir papildomos apsaugos statuso panaikinimas

Pabėgėlio statuso ir papildomos apsaugos panaikinimo pagrindai išdėstyti atitinkamai PD 11 ir 16 straipsniuose.

PD 11 straipsnis. Pabėgėlio statusas

Nustojimas būti pabėgėliu

1. Trečiosios šalies pilietis arba asmuo be pilietybės nustoja būti pabėgėliu, jei:

a) savo noru vėl naudojasi savo pilietybės valstybės apsauga arba

b) savo noru susigrąžino prarastą pilietybę, arba

c) įgijo naują pilietybę ir naudojasi tos valstybės, kurios pilietis jis dabar yra, apsauga, arba

d) savo noru vėl apsigyveno valstybėje, kurią buvo palikęs arba už kurios ribų buvo bijodamas persekiojimo, arba

e) dėl aplinkybių, į kurias atsižvelgus jis buvo pripažintas pabėgėliu, nebebuvimo nebegali atsisakyti naudotis savo pilietybės valstybės apsauga, arba

f) būdamas asmeniu be pilietybės dėl aplinkybių, į kurias atsižvelgus buvo pripažintas pabėgėliu, nebebuvimo gali grįžti į valstybę, kurioje yra jo ankstesnė įprastinė gyvenamoji vieta.

2. Nagrinėdamos 1 dalies e ir f punktus, valstybės narės atsižvelgia į tai, ar aplinkybių pasikeitimas yra tokio svarbaus ir ilgalaikio pobūdžio, kad pabėgėlio baimė būti persekiojamam nebegali būti laikoma visiškai pagrįsta.

3. 1 dalies e ir f punktai netaikomi pabėgėliui, kuris gali nurodyti įtikinamas priežastis, atsirandančias dėl anksčiau patirto persekiojimo, dėl kurių jis atsisako naudotis savo pilietybės valstybės, arba – asmens be pilietybės atveju – valstybės, kurioje yra jo ankstesnė įprastinė gyvenamoji vieta, apsauga.

([17]) 2018 m. gegužės 2 d. ESTT sprendimas *K. / Staatssecretaris van Veiligheid en Justitie ir H. F. / Belgische Staat* sujungtose bylose C-331/16 ir C-366/16, ECLI:EU:C:2018:296. Santrauka pateikiama EASO jurisprudencijos duomenų bazėje. Nors minėtos bylos nėra tiesiogiai susijusios su 11, 14, 16 ar 19 straipsniais, jose remiamasi „visuomenės saugumu“, kuris gali būti svarbus sprendžiant apsaugos panaikinimo klausimą.

PD 16 straipsnis. Papildomos apsaugos statusas

Nustojimas būti papildomą apsaugą galinčiu gauti asmeniu

1. Trečiosios šalies pilietis arba asmuo be pilietybės nustoja būti papildomą apsaugą galinčiu gauti asmeniu, kai aplinkybės, į kurias atsižvelgus buvo suteiktas papildomos apsaugos statusas, nustoja egzistuoti arba pasikeičia tiek, kad apsauga tampa nereikalinga.

2. Taikydamos 1 dalį, valstybės narės atsižvelgia į tai, ar aplinkybių pasikeitimas yra tokio svarbaus ir ilgalaikio pobūdžio, kad papildomą apsaugą galinčiam gauti asmeniui nebėra realaus didelės žalos pavojaus.

3. 1 dalis netaikoma papildomos apsaugos statuso gavėjui, kuris gali nurodyti privalomas priežastis, atsirandančias dėl anksčiau patirtos didelės žalos, dėl kurių jis atsisako naudotis savo pilietybės valstybės, arba – asmens be pilietybės atveju – valstybės, kurioje yra jo ankstesnė įprastinė gyvenamoji vieta, apsauga.

Kalbant apie **pabėgėlio statusą**, 11 straipsnio 1 dalyje išdėstytos nustojimo būti pabėgėliu sąlygos yra tokios pačios kaip ir Pabėgėlių konvencijos 1 straipsnio C skirsnyje nurodytos statuso panaikinimo sąlygos. Be to, 11 straipsnio 2 dalyje kalbama apie svarbų ir ilgalaikį 11 straipsnio 1 dalies e ir f punktuose nurodytų aplinkybių pasikeitimo pobūdį.

Tačiau nuostatose dėl **papildomos apsaugos** panaikinimo nėra sąlygų, susijusių su apsaugos gavėjo elgesiu. Be to, kalbant apie pasikeitusias aplinkybes, papildomos apsaugos panaikinimas skiriasi nuo pabėgėlio statuso panaikinimo tuo, kad aplinkybės, dėl kurių buvo suteikta papildoma apsauga, galėjo ne tik „nustoti egzistuoti“, bet ir „pasikeisti tiek, kad apsauga tampa nebereikalinga“. Taigi 16 straipsnio 1 dalyje pasikeitusios aplinkybės apibrėžiamos šiek tiek kitaip ir galbūt plačiau nei atitinkamame straipsnyje dėl pabėgėlio statuso, nors bendras kriterijus, leidžiantis panaikinti ir pabėgėlio statusą, ir papildomą apsaugą, yra tai, kad tarptautinės apsaugos nebereikia. Kalbant apie pasikeitimo pobūdį, ta pati formuluotė („svarbus ir ilgalaikis“) vartojama kalbant apie papildomą apsaugą ir pabėgėlio statusą. Panaši formuluotė vartojama ir išimties dėl privalomų priežasčių atveju.

Statuso panaikinimo sąlygų kriterijai ir jų esminė reikšmė praktikoje išsamiai aptariami II skyriuje „Teisinė statuso panaikinimo sąlygų analizė“.

Tarptautinės apsaugos, o kartu ir statuso, panaikinimo procedūriniai reikalavimai nustatyti PTD 44, 45 ir 46 straipsniuose. Jie apima tam tikras garantijas tarptautinės apsaugos gavėjui. Šie procedūriniai aspektai išsamiau aptariami III skyriuje „Statuso panaikinimo procedūros etapai“.

Susijusi EASO priemonė

EASO, Tarptautinės apsaugos panaikinimas. Priskyrimo direktyvos (2011/95/ES) 11, 14, 16 ir 19 straipsniai. Teismams skirta analizė (angl. *Ending International Protection: Articles 11, 14, 16 and 19 Qualification Directive (2011/95/EU) – A judicial analysis*), 2016 m.

c) Europos jurisprudencija

2010 m. kovo 2 d. ESTT sprendimas *Abdulla ir kiti / Bundesrepublik Deutschland* ([18])

Teisingumo Teismui buvo pateiktas Vokietijos teismo prašymas priimti prejudicinį sprendimą dėl pirminės Priskyrimo prie tarptautinės apsaugos gavėjų direktyvos (Direktyva 2004/83/EB) (toliau – pirminė PD) 11 straipsnio išaiškinimo, kai laikoma, kad asmuo nustojo būti pabėgėliu.

Byla buvo susijusi su Irako piliečiais, kuriems Vokietijoje buvo suteiktas pabėgėlio statusas, nes jie bijojo būti persekiojami valdančiosios partijos kilmės šalyje. Po kelerių metų dėl pasikeitusių aplinkybių Irake Vokietijos valdžios institucija nebepripažino jų pabėgėliais. Byla atsidūrė Federaliniame administraciniame teisme, kuris nusprendė kreiptis į ESTT dėl prejudicinio sprendimo.

ESTT nusprendė, kad dėl aplinkybių pasikeitimo turi būti išnykusios priežastys, dėl kurių buvo pripažintas pabėgėlio statusas. Tai reiškia, kad apsaugos teikėjai kilmės šalyje turi imtis pagrįstų priemonių užkirsti kelią persekiojimui, turi taikyti veiksmingą teisinę sistemą persekiojimo veiksmams nustatyti, persekioti baudžiamąja tvarka ir nubausti už juos ir kad atitinkamas asmuo turi turėti galimybę gauti tokią apsaugą. Kad būtų patenkintas reikalavimas dėl svarbaus ir ilgalaikio pobūdžio, priežastys, dėl kurių prašytojui buvo suteiktas pabėgėlio statusas, turi būti išnykusios visam laikui. Tarptautinės organizacijos, be kita ko, pasitelkdamos daugiašales pajėgas, gali būti apsaugos teikėjos.

ESTT pažymėjo, kad pabėgėlio statuso panaikinimas negali priklausyti nuo išvados, kad asmeniui negali būti suteiktas papildomos apsaugos statusas, nes tai yra dvi skirtingos apsaugos sistemos.

Kai sprendžiančioji institucija vertina, ar nėra kitų aplinkybių, dėl kurių galėtų kilti persekiojimo baimė, naudojamas toks pat tokių aplinkybių tikimybės vertinimo kriterijus, koks buvo naudotas prašytojui suteikiant pabėgėlio statusą.

Kai kompetentinga institucija planuoja panaikinti pabėgėlio statusą dėl pasikeitusių aplinkybių, PD 4 straipsnio 4 dalis paprastai taikoma, jei prašytojas remiasi kitomis persekiojimo priežastimis nei tos, kurios buvo pripažintos anksčiau, ir jei anksčiau buvo persekiojimo veiksmų ar grėsmių, susijusių su šiomis skirtingomis priežastimis.

([18]) 2010 m. kovo 2 d. ESTT sprendimas *Aydin Salahadin Abdulla, Kamil Hasan, Ahmed Adem, Hamrin Mosa Rashi, Dler Jamal / Bundesrepublik Deutschland* sujungtose bylose C-175/08, C-176/08, C-178/08 ir C-179/08, ECLI:EU:C:2010:105. Santrauka pateikiama EASO jurisprudencijos duomenų bazėje.

2021 m. sausio 20 d. ESTT sprendimas *Secretary of State for the Home Department / OA* ([19])

Į ESTT kreipėsi Jungtinė Karalystė su prašymu priimti prejudicinį sprendimą dėl pirminės PD 2 straipsnio e punkto ir 7 bei 11 straipsnių išaiškinimo.

Byla buvo susijusi su Somalio piliečiu, kuriam Jungtinėje Karalystėje buvo suteiktas pabėgėlio statusas dėl jo ir jo žmonos smurtinio persekiojimo jų kilmės šalyje. Po kelerių metų Jungtinės Karalystės valdžios institucija nebepripažino jų pabėgėliais dėl pasikeitusių aplinkybių Somalyje. Byla atsidūrė Aukštesniajame teisme (*Upper Tribunal*) kuris nusprendė kreiptis į ESTT dėl prejudicinio sprendimo.

Apibrėždamas apsaugą, ESTT rėmėsi sprendimu *Abdulla* ([20]): apsaugos teikėjai kilmės šalyje turi imtis pagrįstų priemonių užkirsti kelią persekiojimui, turi taikyti veiksmingą teisinę sistemą persekiojimo veiksmams nustatyti, persekioti baudžiamąja tvarka ir nubausti už juos, ir atitinkamas asmuo turi turėti galimybę gauti tokią apsaugą.

ESTT taip pat pažymėjo, kad grįžus į kilmės valstybę iš privačių subjektų (pvz., šeimos) gaunama socialinė ir finansinė parama savaime negali būti laikoma apsauga, nes ji negali nei užkirsti kelio persekiojimo veiksmams, nei nustatyti, persekioti baudžiamąja tvarka ar bausti už tokius veiksmus, todėl negali būti laikoma užtikrinančia apsaugą.

([19]) 2021 m. sausio 20 d. ESTT sprendimas *Secretary of State for the Home Department / OA*, C-255/19, ECLI:EU:C:2021:36. Santrauka pateikiama EASO jurisprudencijos duomenų bazėje.

([20]) 2010 m. ESTT sprendimas *Abdulla*, minėtas 18 išnašoje.

II. Statuso panaikinimo sąlygų teisinė analizė

a) Statuso panaikinimas dėl asmens savanoriškų veiksmų

Iš šešių PD 11 straipsnyje nurodytų statuso panaikinimo sąlygų pirmosios keturios atspindi paties apsaugos gavėjo padarytus pakeitimus. Šios sąlygos taikomos tik pabėgėlio statuso gavėjams:

a) asmuo savo noru vėl naudojasi savo kilmės valstybės apsauga;

b) asmuo savo noru susigrąžino prarastą pilietybę;

c) asmuo įgijo naują pilietybę;

d) asmuo savo noru vėl apsigyveno valstybėje, kurioje bijojo persekiojimo.

Kai kuriais atvejais dėl asmens veiksmų, pavyzdžiui, kreipimosi į kilmės šalies valdžios institucijas arba kelionės į ją, kyla klausimų, ar iš tiesų būtina tęsti tarptautinę apsaugą ar apsaugos poreikio nebėra. Trimis iš keturių pirmiau minėtų atvejų (a, b ir d punktai) pagrindinis ir bendras elementas, kurį reikia išnagrinėti ir įvertinti, yra asmens veiksmų savanoriškumas.

Sąvoka „savanoriškumas“ reiškia, kad nėra jokio fizinio, psichologinio ar materialinio spaudimo. Išvada, kad apsaugos poreikis iš tikrųjų nebeegzistuoja, gali būti pagrįsta tik tuo atveju, jei asmuo **savanoriškai** vėl naudojasi savo kilmės valstybės apsauga, susigrąžina prarastą pilietybę ar vėl apsigyvena valstybėje, kurioje bijojo persekiojimo. Savanoriškumo vertinimas turi būti grindžiamas konkrečiomis bylos aplinkybėmis. Turėtų būti objektyviai ir nepriklausomai išnagrinėtas pabėgėlio ir jo kilmės šalies ryšys.

1. Atvejis, kai savo noru vėl naudojamasi pilietybės valstybės apsauga

11 straipsnio 1 dalies a punktas atitinka Pabėgėlių konvencijos 1 straipsnio C skirsnio 1 dalį. Pabėgėlio statusas nustoja galioti, jei asmuo „savo noru vėl naudojasi savo kilmės valstybės apsauga“.

Ši sąlyga gali būti taikoma tik tada, kai apsaugos gavėjas turi kilmės šalies pilietybę, tačiau gyvena už jos ribų. Tačiau ši sąlyga nebūtinai reiškia, kad asmuo grįžo į savo kilmės šalį. Dėl šios sąlygos tarptautinė apsauga bus panaikinta, nes atitinkamas asmuo pasinaudojo savo kilmės šalies apsauga ir taip parodė, kad jam nebereikia prieglobsčio šalies apsaugos.

Tai, kad vėl naudojamasi pilietybės šalies apsauga, gali lemti statuso panaikinimą tik esant šioms sąlygoms:

- Pabėgėlis veikė savanoriškai.
- Asmens veiksmai rodo, kad siekiama vėl naudotis šalies, kurios pilietis jis yra, apsauga.
- Pabėgėliui suteikta veiksminga apsauga.

Reikia pabrėžti, kad vien veiksmas savaime nelemia statuso panaikinimo. Asmuo turi veikti laisva valia, turėdamas tikslą siekti apsaugos ir ją gauti. Jeigu asmuo priverstas veikti dėl nuo jo nepriklausančių aplinkybių, savanoriškumo kriterijus nėra tenkinamas. Asmens veiksmai taip pat turėtų parodyti jo

ketinimą vėl naudotis šalies arba pilietybės teikiama apsauga. Terminas „apsauga“ šia prasme apima tiek diplomatinę apsaugą, tiek konsulinę pagalbą nuo persekiojimo ar didelės žalos. Prašoma apsauga turėtų būti veiksminga ([21]), nes vien pastangos arba nepatenkinti prašymai suteikti apsaugą pilietybės šalyje nelemia statuso panaikinimo. Kai vėl naudojamasi savo šalies apsauga, reikėtų atkreipti dėmesį į skirtingus tokio naudojimosi tipus ir laipsnius, nes atsitiktiniai ryšiai su valdžios institucijomis labai skiriasi nuo atvejo, kai išties vėl naudojamasi savo šalies apsauga, t. y. kai asmuo užmezga nuolatinius ir tvirtus santykius su savo pilietybės šalimi.

Kreipimasis į kilmės šalies institucijas ([22])

Atvejai, kai konsulinės įstaigos pateikia dokumentus ir pažymas, kurių gali prireikti užsienyje esantiems šalies piliečiams, įskaitant pasų, gimimo ir santuokos liudijimų atnaujinimą, diplomų autentiškumo patvirtinimą ir t. t., galėtų būti nagrinėjami atsižvelgiant į galimybę, kad gali būti vėl naudojamasi savo šalies apsauga. Kalbant apie nacionalinių dokumentų išdavimą, svarbiausia išsiaiškinti, dėl kokios priežasties dokumentas buvo gautas arba pratęstas jo galiojimas, taip pat kokios yra žmogaus asmeninės aplinkybės ir padėtis kilmės šalyje. Pavyzdžiui, nacionalinių pasų išdavimas arba galiojimo pratęsimas gali reikšti ketinimą atkurti normalius santykius su pilietybės šalimi ([23]). Tačiau gali būti atvejų, kai nacionalinio paso gavimas ar galiojimo pratęsimas nereiškia ketinimo vėl naudotis pilietybės šalies apsauga. Taip yra, pavyzdžiui, tuo atveju, kai nacionalinio paso paprašo priimančiosios šalies valdžios institucijos. Atsižvelgiant į konkrečias aplinkybes ir apsaugos gavėjo ketinimus, ryšiai su ambasadomis ar konsulatais siekiant patvirtinti išsilavinimo dokumentus arba gauti gimimo, santuokos ir kitų liudijimų kopijas gali būti laikomi veiksmais, kuriais siekiama vėl naudotis savo kilmės šalies apsauga.

Visais atvejais nacionalinės institucijos turėtų išnagrinėti kontakto (-ų) ir (arba) kelionės (-ų) tikslą, nes veiksmas, neatsižvelgiant į kontekstą, galėtų sudaryti klaidingą įspūdį. Be to, vertinant bet kokį kontaktą su kilmės šalies valdžios institucijomis, reikėtų atsižvelgti į tai, ar asmuo gali nukentėti nuo valstybinių ar nevalstybinių subjektų. Pavyzdžiui, tais atvejais, kai tarptautinės apsaugos gavėjas baiminasi ginkluotos grupuotės persekiojimo, kreipimasis į valstybės institucijas nebūtinai reiškia, kad valstybė gali ar nori suteikti apsaugą nuo ginkluotos grupuotės.

Pagrindinis uždavinys šioje procedūroje – nustatyti, ar pabėgėlis savo veiksmais siekia vėl naudotis kilmės šalies apsauga ir ar tokią apsaugą kilmės šalis suteiktų veiksmingai.

Veiksmų, kurie gali rodyti, kad vėl naudojamasi savo valstybės apsauga, pavyzdžiai ([24])

- Savanoriškas grįžimas / buvimas
- Ilgalaikis buvimas nesislapstant
- Paso išdavimas arba galiojimo pratęsimas
- Administracinio dokumento išdavimas
- Įsidarbinimas kilmės šalies valdžios institucijose
- Asmens inicijuoti dažni kontaktai su nacionalinėmis valdžios institucijomis, besitęsiantys tam tikrą laikotarpį.

([21]) Išsamiau „veiksmingos apsaugos“ sąvoka aptarta II skyriaus b skirsnyje.

([22]) Taip pat žr. „Beneficiaries of International Protection Travelling to and Contacting Authorities of their Country of Origin“, Synthesis Report for the EMN Study, 2019 m.

([23]) UNHCR, *The Cessation Clauses: Guidelines on their application*, minėta 13 išnašoje, 10 punktas.

([24]) Tai yra orientacinis ir nebaigtinis sąrašas.

Praktiniai pavyzdžiai

Statuso panaikinimas gali būti netaikytinas toliau nurodytais atvejais.

- Asmuo negali pareikšti arba aiškiai nepareiškė noro vėl naudotis kilmės šalies apsauga, pavyzdžiui, kai jis yra vaikas arba kai trečiasis asmuo siekė vėl naudotis apsauga be pabėgėlio sutikimo.
- Asmuo turėjo kontaktą tik retkarčiais, pvz., prašydamas dokumentų šeimos susijungimui, pasų nepilnamečiams vaikams ir pan.
- Asmuo turėjo kontaktą tik dėl to, kad tai buvo absoliučiai būtina, pavyzdžiui, norint toliau gauti gyvybiškai svarbų gydymą.

2. Savanoriškas pilietybės susigrąžinimas

Kaip nurodyta 1999 m. UNHCR gairėse dėl statuso panaikinimo, „paprastai manoma, kad pilietybė parodo piliečio ir valstybės ryšį, ir jei pabėgėlis laisva valia susigrąžino prarastą pilietybę, galima preziumuoti jo ketinimą gauti savo vyriausybės apsaugą“ ([25]). Pilietybė galėjo būti prarasta prieš pripažįstant pabėgėlio statusą arba vėliau. Pilietybės gali būti netenkama kilmės šalies iniciatyva, pavyzdžiui, *ex lege* netekus pilietybės dėl santuokos su kitos šalies piliečiu, arba asmens iniciatyva, pavyzdžiui, atsisakius pilietybės.

PD 11 straipsnio 1 dalies b punktas taikomas bet kuriam asmeniui, kuris tam tikru momentu prarado savo kilmės šalies pilietybę ir dabar **savanoriškai** ją susigrąžino. Savanoriškas pilietybės susigrąžinimas yra aiškus ženklas, kad pabėgėlio ir vyriausybės, kurios persekiojimo jis pagrįstai baiminosi, santykiai normalizuojasi ([26]). Nustačius, kad pilietybės susigrąžinimas buvo savanoriškas, asmens ketinimas arba motyvas yra preziumuojamas.

Be to, UNHCR pranešime dėl statuso panaikinimo sąlygų taikymo ([27]) nurodyta: „Savanoriškai susigrąžinus ankstesnę pilietybę, turi būti **faktiškai atkurti** asmens ir jo pilietybės valstybės **santykiai**, t. y. pabėgėliui turi būti suteikta veiksminga jo pilietybės valstybės apsauga, jei jis laisva valia vėl ja naudojasi. Pastarasis aspektas ypač svarbus tiems pabėgėliams, kurie buvo persekiojami atimant iš jų pilietybę.“

Vien pilietybės susigrąžinimo *de jure* nepakanka tam, kad būtų taikoma statuso panaikinimo sąlyga. Taigi tais atvejais, kai pabėgėlio kilmės šalies teisė automatiškai suteikia pilietybę ir pabėgėlis susigrąžino pilietybę tokiu būdu, pabėgėlis gali neatlikti jokių veiksmų, dėl kurių būtų automatiškai taikoma ši sąlyga ([28]). Tačiau gali būti atvejų, kai PD 11 straipsnio 1 dalies b punktas galėtų būti taikomas, jei asmuo aiškiai priėmė pilietybę. Ypatingą dėmesį reikėtų atkreipti į kiekvieno atvejo ypatumus, t. y. konkrečias dekreto, kuriuo suteikiama pilietybė, sąlygas ir galimus asmens veiksmus bei pasirinkimo galimybes, taip pat pabėgėlio žinias apie esamas galimybes.

([25]) UNHCR, *The Cessation Clauses: Guidelines on their application*, minėta 13 išnašoje, 13 punktas.

([26]) UNHCR, *The Cessation Clauses: Guidelines on their application*, minėta 13 išnašoje, 13 punktas.

([27]) UNHCR, *UNHCR Note on the Applicability of the Cessation*, 1997 m. gegužės mėn., EC/47/SC/CRP.30, 13 punktas.

([28]) UNHCR, *The Cessation Clauses: Guidelines on their application*, minėta 13 išnašoje, 14 punktas.

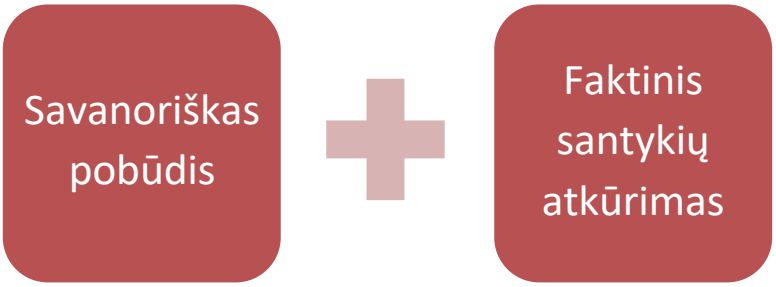

Kaip ir kiekvienu statuso panaikinimo atveju, visa surinkta svarbi informacija ir įrodymai turėtų būti atidžiai įvertinti. Sprendimas neturėtų būti grindžiamas tik vienu ar kitu aspektu, t. y. padėtimi kilmės šalyje arba prašytojo individualiomis aplinkybėmis. Abu veiksniai turėtų būti įvertinti kruopščiai ir sąžiningai.

3. Naujos pilietybės įgijimas

Tarptautinė apsauga taip pat gali būti nutraukta tais atvejais, kai pabėgėlis įgijo naują pilietybę ir naudojasi naujosios pilietybės šalies apsauga. Ši sąlyga dažniausiai taikoma tais atvejais, kai pabėgėliai sėkmingai integruojasi priimančiojoje šalyje ir galiausiai įgyja priimančiosios šalies pilietybę natūralizacijos būdu. Tačiau ši sąlyga taip pat taikoma, kai asmuo įgyja kitos (trečiosios) šalies pilietybę.

Nacionalinės valdžios institucijos turi išnagrinėti, ar naujoji pilietybė įgyta *de jure* ir *de facto* ir ar dėl pagrįstos persekiojimo baimės arba realaus didelės žalos pavojaus naujosios pilietybės šalyje asmuo negali arba nenori **naudotis naujosios pilietybės šalies apsauga**. Bylas nagrinėjantys pareigūnai turėtų įvertinti teisinę sistemą ir administracinę praktiką, kad nustatytų, ar pilietybe galima pasinaudoti ir ar ji parodo tikrą ryšį. Pabėgėliui turėtų būti suteiktos tokios teisės, kurias turi tos šalies piliečiai, įskaitant teisę sugrįžti į šią šalį ir joje gyventi. Tais atvejais, kai naujoji pilietybė įgyjama pagal įstatymą, bylas nagrinėjantys pareigūnai turėtų nuodugniai išnagrinėti, ar apsauga yra veiksminga ir ar įstatymai įgyvendinami taip, kad ja būtų galima pasinaudoti praktiškai. Tai ypač svarbu tais atvejais, kai moterys automatiškai įgyja savo vyro pilietybę, ir valstybių teisių perėmimo atvejais.

Nagrinėjant šią nuostatą turėtų būti įvertinta informacija apie kilmės šalies teisės aktus ir praktiką, taip pat patikrinti visi dokumentiniai įrodymai, pavyzdžiui, pasai ir asmens tapatybės dokumentai, bei asmens pareiškimai.

4. Atvejis, kai pabėgėlis vėl apsigyvena šalyje, iš kurios buvo išvykęs

Paskutinėje statuso panaikinimo sąlygoje, susijusioje su paties asmens veiksmais (PD 11 straipsnio 1 dalies d punktas), reikalaujama, kad asmuo ne tik savanoriškai grįžtų, bet ir vėl apsigyventų šalyje, kurios apsaugos buvo prašoma. Šios statuso panaikinimo sąlygos loginis pagrindas yra tai, kad tais atvejais, kai savanoriškas grįžimas prilygsta pakartotiniam apsigyvenimui, asmeniui nebereikia tarptautinės apsaugos, nes jam jau pavyko užsitikrinti nacionalinę apsaugą ([29]). Taikydami šią sąlygą, bylą nagrinėjantys pareigūnai turėtų apsvarstyti du pagrindinius klausimus: asmens veiksmų savanoriškumą ir pakartotinio apsigyvenimo aspektą.

([29]) EASO, *Ending International Protection: Articles 11, 14, 16 and 19 Qualification Directive (2011/95/EU) – A judicial analysis*, 2016 m.

Kalbant apie pirmąjį pagrindinį klausimą, iš esmės ir grįžimas, ir buvimas šalyje turėjo būti **savanoriški**. Bylas nagrinėjantys pareigūnai turėtų būti atsargūs tais atvejais, kai nei grįžimas, nei ilgalaikis buvimas nėra savanoriškas. Šiuo požiūriu statuso panaikinimo sąlyga nebus taikoma tais atvejais, kai: a) grįžimas iš tikrųjų nėra pagrįstas laisvu pabėgėlio sutikimu (įskaitant atvejus, kai taikoma prievarta arba grasinama sankcijomis ar teisių atėmimu, deportacija, ekstradicija, pagrobimu arba nenumatytais transporto tarnybų kelionės maršrutais); b) kai asmuo savanoriškai grįžo į savo kilmės šalį, tačiau jo buvimas nebuvo savanoriškas dėl tokių aplinkybių kaip įkalinimas, pagrobimas arba keliauti trukdanti kritinė sveikatos būklė.

Kalbant apie antrąjį pagrindinį klausimą, nėra konkrečiai apibrėžta, ką reiškia „**vėl apsigyventi**“. Esminis elementas – normalizuoti santykiai su kilmės šalies vyriausybe. Bylas nagrinėjantys pareigūnai turėtų kiekvienu konkrečiu atveju įvertinti pabėgėlio veiksmus. Vertinant pakartotinį apsigyvenimą svarbūs gali būti tokie elementai kaip buvimo šalyje trukmė ir veiksmai, rodantys „įsipareigojimo“ šalies visuomenei jausmą, pavyzdžiui, naujo verslo pradėjimas, naujo būsto statyba ar pirkimas, įstojimas į politinę partiją, mokesčių mokėjimas, įsivaikinimas ar karinės prievolės atlikimas. Net jei pabėgėlis grįžo į šalį ne savo noru, savanoriški tolesni veiksmai, kuriais siekiama ilgam laikui įsikurti ir atnaujinti įprastą gyvenimą, gali reikšti, kad statuso panaikinimo sąlyga vis dar taikytina. Tačiau kelionė atgal siekiant įvertinti situaciją, visų pirma siekiant įvertinti, ar situacija tinkama nuolatiniam grįžimui, nereiškia, kad asmuo „vėl apsigyveno“. Be to, trumpo šeimos ar draugų aplankymo nepakanka, kad būtų galima manyti, jog pabėgėlis savanoriškai vėl apsigyveno savo kilmės šalyje.

Šios statuso panaikinimo sąlygos taikymas neužkerta kelio asmeniui pateikti naują pabėgėlio prašymą dėl aplinkybių kilmės šalyje, susidariusių po to, kai jis vėl apsigyveno joje ([30]).

Praktinis pavyzdys

Danijoje įgyvendinama nacionalinė programa, pagal kurią remiami tarptautinės apsaugos gavėjai, grįžtantys į savo kilmės šalis. Jie gauna specialią išmoką už tai, kad vėl apsigyvena savo kilmės šalyje. Asmenys, kurie negali vėl apsigyventi savo kilmės šalyje, per tam tikrą laikotarpį gali grįžti į priimančiąją šalį be jokių teisinių pasekmių, susijusių su jų tarptautinės apsaugos statusu.

b) Aplinkybių pasikeitimas

PD 11 straipsnis

PD 16 straipsnis

Ankstesniame skirsnyje buvo nagrinėjamos sąlygos, susijusios su apsaugos gavėjo elgesiu, o šiame skirsnyje aptariamos statuso panaikinimo sąlygos, susijusios su pasikeitusiomis aplinkybėmis, t. y. atvejais, kai atitinkamų aplinkybių nebėra arba jos pasikeitė tiek, kad apsauga tapo nebereikalinga. Kitaip nei su apsaugos gavėjo elgesiu susijusios sąlygos, kurios taikomos tik pabėgėliams, statuso panaikinimas dėl pasikeitusių aplinkybių gali būti taikomas ir pabėgėliams, ir papildomos apsaugos gavėjams.

Siekdamas įvertinti pasikeitusias aplinkybes, atsakingas pareigūnas turi remtis atitinkama IKŠ. Tai gali būti, pavyzdžiui, informacija apie politinę padėtį, teisinės valstybės principo laikymąsi arba žmogaus teisių apsaugos pagerėjimą. Kaip teigia UNHCR, „paprastai daroma prielaida, kad nagrinėjamos „aplinkybės“ iš

([30]) UNHCR, *The Cessation Clauses: Guidelines on their application*, minėta 13 išnašoje, 22 punktas.

esmės yra politinė ir pagrindinių žmogaus teisių padėtis kilmės ar įprastinės gyvenamosios vietos šalyje. Būtent dėl šių aplinkybių buvo baimintasi persekiojimo ir dėl to buvo suteiktas pabėgėlio statusas“ ([31]).

Pokyčiai turėtų būti susiję su aplinkybėmis, **dėl kurių gavėjui buvo suteikta tarptautinė apsauga**. Kitaip tariant, pokyčiai neturėtų būti vertinami atskirai: jie visada turėtų būti vertinami atsižvelgiant į priežastis, dėl kurių prašytojas buvo pripažintas apsaugos gavėju. Nagrinėjant visada reikia įvertinti, kokį poveikį pokyčiai daro asmeniui ir jo tarptautinės apsaugos poreikiui.

Vertinami pokyčiai dažniausiai yra bendros kilmės šalies padėties pokyčiai, pavyzdžiui, pasikeitusi politinė ar saugumo padėtis. Pasikeitusios aplinkybės taip pat gali būti glaudžiau susijusios su apsaugos gavėjo padėtimi, pavyzdžiui, kai kruviname šeimų konflikte, dėl kurio valdžios institucijos negalėjo arba nenorėjo suteikti apsaugos, pasiekiamas ilgalaikis susitarimas. Tačiau tam, kad pokyčiai, dėl kurių taikomos tokios statuso panaikinimo sąlygos, būtų svarbūs ir ilgalaikiai, jie neturėtų priklausyti tik nuo asmens veiksmų ar požiūrio. Kitaip tariant, asmens įsitikinimų ar pažiūrų pasikeitimas arba apsaugos gavėjo asmeninės padėties (pvz., šeimos santykių) pasikeitimas negali būti laikomas aplinkybių pasikeitimu, dėl kurio būtų panaikintas statusas.

Nors statuso panaikinimo sąlygos, grindžiamos asmens elgesiu (PD 11 straipsnio 1 dalies a–d punktai), taikomos tik tiems asmenims, kuriems suteiktas pabėgėlio statusas, dėl papildomos apsaugos gavėjo statusą turinčio asmens veiksmų tam tikrais atvejais gali būti vertinama, ar aplinkybės, lėmusios jų pripažinimą, galėjo pasikeisti. Taip gali būti tuo atveju, kai, pavyzdžiui, apsaugos gavėjas grįžo į savo kilmės šalį. Pats grįžimas nebūtų pagrindas panaikinti statusą, tačiau jis gali paskatinti ištirti, ar aplinkybės, dėl kurių apsaugos gavėjui buvo suteiktas papildomos apsaugos statusas, išnyko arba pasikeitė tiek, kad tarptautinė apsauga nebereikalinga.

1. Svarbus ir ilgalaikis pasikeitimo pobūdis

Tiek pabėgėlio statuso, tiek papildomos apsaugos statuso atveju pasikeitusios aplinkybės turi būti tokios svarbios ir ilgalaikės, kad pabėgėlio patiriama persekiojimo baimė nebegalėtų būti laikoma pagrįsta arba kad asmeniui, turinčiam teisę į papildomą apsaugą, nebegrėstų realus didelės žalos pavojus ([32]).

2010 m. kovo 2 d. ESTT sprendimas *Abdulla ir kiti / Bundesrepublik Deutschland* ([33])

Į ESTT kreipėsi Vokietija su prašymu priimti prejudicinį sprendimą dėl pirminės PD 11 straipsnio 1 dalies išaiškinimo.

Savo sprendime ESTT nurodė, kad aplinkybių pasikeitimas turi būti „toks svarbus ir nelaikino pobūdžio, kad pabėgėlio baimė būti persekiojamam nebėra pagrįsta“.

Savo sprendime ESTT nurodė, kad:

„aplinkybių pasikeitimo svarbaus ir nelaikino pobūdžio įvertinimas reiškia, kad nėra pagrįstos baimės, jog asmens atžvilgiu bus vykdomi persekiojimo veiksmai, esantys sunkiais pagrindinių žmogaus teisių pažeidimais direktyvos 9 straipsnio 1 dalies prasme“.

([31]) UNHCR, *Discussion Note on the Application of the ‘ceased circumstances’ Cessation Clauses in the 1951 Convention*, 1991 12 20, EC/SCP/1992/CRP.1.

([32]) PD (naujos redakcijos) 11 straipsnio 2 dalis ir 16 straipsnio 2 dalis.

([33]) 2010 m. ESTT sprendimas *Abdulla*, minėtas 18 išnašoje.

Pasikeitimo **svarbą** reikia įvertinti atsižvelgiant į pradines aplinkybes, dėl kurių pripažintas apsaugos gavėjo statusas. Pasikeitimas arba pats įvykis nebūtinai turi būti svarbus tuo, kad yra „istorinis“, o veikiau tuo, kad dėl jo išnyksta veiksniai, kurie buvo pradinės pagrįstos baimės ar realios rizikos pagrindas ([34]). Jei pokyčiai yra susiję su bendra padėtimi kilmės šalyje, požymiai, kurie turi reikšmę vertinant pokyčių svarbą yra, pavyzdžiui, demokratijos sukūrimas, sėkmingi konstitucijos pakeitimai ir jų poveikis politiniam režimui, bendra pagarba žmogaus teisėms, demokratiniai rinkimai ir daugiapartinė sistema, teisinės ir socialinės struktūros reformos, įstaigų ir institucijų veiklos sąlygos, represinių įstatymų panaikinimas, represinių saugumo pajėgų ir visų grupių ar subjektų, kurie gali būti persekiojimo veiksmų šaltinis, likvidavimas ([35]). Taip pat galima atsižvelgti į tokius požymius kaip amnestijos programų taikymas arba sėkminga didelio masto repatriacija.

Kalbėdamas apie PD 11 straipsnio 2 dalyje nurodytą **ilgalaikį pobūdį**, Teisingumo Teismas konstatavo, kad aplinkybių pasikeitimas bus tokio pobūdžio, jei veiksniai, kuriais buvo grindžiama pabėgėlio baimė būti persekiojamam, gali būti laikomi pašalintais **ilgam laikui** ([36]). Atsižvelgiant į skirtingą kiekvienos situacijos pobūdį ir atskirus elementus, ES teisės aktuose nenustatytas tikslus minimalus laikotarpis. Norint padaryti išvadą, kad pokytis yra ilgalaikis, bet kuriuo atveju svarbiausia išanalizuoti pažangą ir pakeitimus, padarytus per laikotarpį po pokyčio atsiradimo. Atliekant šį vertinimą reikia atsižvelgti į tai, kaip įvyko svarbūs pokyčiai, visų pirma į tolesnę padėties kilmės šalyje stabilumo raidą. Pavyzdžiui, labiau tikėtina, kad ilgalaikių pokyčių kriterijų atitiks pokyčiai, vykstantys kaip demokratinis procesas su sąžiningais ir atvirais rinkimais, nei pokyčiai, vykstantys režimui jėga užgrobus valdžią.

UNHCR įspėja, kad nereikėtų atsižvelgti į galimus laikinus pokyčius, nes „pabėgėlio statusas iš esmės neturėtų būti dažnai peržiūrimas“ (UNHCR vadovo 135 punktas ([37])). Visų pirma, kalbant apie bendrą padėtį kilmės šalyje, ne visada lengva įvertinti, ar pokytis yra ilgalaikis.

2. Persekiojimo baimė nebepagrįsta / nebėra realaus didelės žalos pavojaus

Pagal PD 11 straipsnio 2 dalį ir 16 straipsnio 2 dalį aplinkybės turėtų pasikeisti taip, kad pabėgėlio baimė nebebūtų pagrįsta ir papildomos apsaugos gavėjui nebekiltų realus didelės žalos pavojaus. Kitaip tariant, aplinkybės, kuriomis iš pradžių buvo grindžiamas tarptautinės apsaugos suteikimas, turėtų būti išnykusios (PD 11 straipsnio 1 dalies e punktas) arba (tik papildomos apsaugos atveju) jos turėtų būti pasikeitusios tiek, kad apsauga būtų nebereikalinga (PD 16 straipsnio 1 dalis).

Reikia išnagrinėti, ar tebėra pagrindų, kurie galėtų lemti tarptautinės apsaugos poreikį. Tai gali būti tie patys pagrindai, kuriais remiantis buvo iš pradžių pripažintas apsaugos gavėjo statusas, arba kiti nauji pagrindai, atsiradę po minėto pripažinimo. Pavyzdžiui, grįžus į kilmės šalį, dėl naujų aplinkybių gali kilti persekiojimo baimė arba realus didelės žalos pavojus.

([34]) 2010 m. ESTT sprendimas *Abdulla*, minėtas 18 išnašoje, 73 punktas.

([35]) O'Sullivan, M. *Refugee Law and Durability of Protection: Temporary residence and cessation of status*, 2019 m., minėta 7 išnašoje, 4 skyrius.

([36]) 2010 m. ESTT sprendimas *Abdulla*, minėtas 18 išnašoje, 73 punktas.

([37]) „Aplinkybių pasikeitimas reiškia esminius pokyčius šalyje, dėl kurių galima daryti prielaidą, kad pagrindo baimintis persekiojimo nebėra. Vien tik faktų, susijusių su konkretaus pabėgėlio baime, pasikeitimo, kuris gali būti trumpalaikis ir kuris nesukelia tokių esminių aplinkybių pokyčių, nepakanka, kad ši sąlyga būtų taikoma.“ UNHCR, *Handbook on Procedures and Criteria for Determining Refugee Status and Guidelines on International Protection,* 2019 m., minėta 15 išnašoje, 135 punktas.

Taikant atitinkamą statuso panaikinimo sąlygą, gali būti sudėtinga nustatyti reikalaujamo pokyčio ribą ir **įrodymo standartą**, taikomą vertinant aplinkybių pasikeitimo mastą, kuris gali suteikti pagrindą sprendimui panaikinti statusą. Įrodymo standartas taikant sąlygą dėl išnykusių aplinkybių turi būti suprantamas kaip PD 4 straipsnio 4 dalies atspindys ([38]), nes reikia nustatyti, kad ankstesnis persekiojimas ar didelė žala, lėmę pradinį pripažinimą, nepasikartos arba kad jų poveikis yra panaikintas. Taigi toks statuso panaikinimas reiškia, kad dėl aplinkybių pasikeitimo išnyko priežastys, dėl kurių buvo pripažintas pabėgėlio statusas ([39]). Šiomis aplinkybėmis UNHCR pažymi, kad „įrodymo standartas (tikėtinumo standartas), kurio reikalaujama taikant sąlygą dėl išnykusių aplinkybių, turi būti aukštas, visų pirma atsižvelgiant į rimtas statuso panaikinimo pasekmes pabėgėliui ir į tai, kad sąlyga dėl išnykusių aplinkybių nėra taikoma dėl pabėgėlio savanoriškų veiksmų“ ([40]).

Remiantis *EASO praktinėmis gairėmis „Įrodymų vertinimas“* ([41]), „PD 4 straipsnio 3 dalyje išvardyti aspektai turi būti nagrinėjami atsižvelgiant į įrodymo standartą, kad būtų galima atlikti rizikos vertinimą. Vertinant pagrįstą persekiojimo baimę ir realų pavojų patirti didelę žalą, dažniausiai taikomas įrodymo standartas yra „pagrįsta tikimybė“. Taikytinas įrodymo standartas bet kuriuo atveju turėtų būti žemesnis nei „neabejotinai pagrįsta“.

Nustačius, kad aplinkybės, kuriomis remiantis buvo suteiktas pabėgėlio statusas, išnyko, dar reikia patikrinti, ar galėjo atsirasti **kitų aplinkybių**, dėl kurių asmuo pagrįstai bijo būti persekiojamas arba patiria realų didelės žalos pavojų. Tik jei atsakymas į šį klausimą yra „ne“, pabėgėlio arba papildomos apsaugos statusas gali būti panaikintas. Vertinimas, kurį reikia atlikti, yra analogiškas tam, kuris atliekamas nagrinėjant pirminę paraišką suteikti statusą ([42]). Visų pirma bylą nagrinėjantis pareigūnas turi išnagrinėti, ar asmuo pagrįstai bijo būti persekiojamas dėl vienos iš penkių priežasčių, atlikti visus būtinus vertinimo veiksmus ir priimti sprendimą dėl teisės į apsaugą ([43]). Jei persekiojimo dėl vienos iš penkių priežasčių baimė pagrindžiama, asmeniui suteikiamas pabėgėlio statusas. Jei asmuo neatitinka pabėgėlio statuso reikalavimų, toliau vertinama papildomos apsaugos galimybė. Jeigu nustatoma, kad asmeniui kils realus didelės žalos pavojus, kaip aprašyta PD 15 straipsnyje, pabėgėlio statusas nustoja galioti, tačiau jam suteikiama papildoma apsauga.

Dėl įrodymo standarto, taikytino nagrinėjimo metu, jeigu nėra kitų aplinkybių, pateisinančių suinteresuotojo asmens baimę būti persekiojamam dėl tos pačios priežasties kaip pirminė arba dėl naujų priežasčių, ESTT nurodė, kad „tikėtinumo kriterijus, taikomas įvertinti grėsmę, kylančią dėl šių kitų aplinkybių, yra tas pats, kuris taikomas pripažįstant pabėgėlio statusą“ ([44]).

([38]) „Tai, kad prašytojas jau buvo persekiojamas ar jam buvo padaryta didelė žala arba buvo tiesiogiai grasinama persekioti ar padaryti didelę žalą, yra rimtas visiškai pagrįstos prašytojo persekiojimo baimės ar realaus pavojaus patirti didelę žalą požymis, nebent yra tinkamų priežasčių manyti, kad toks persekiojimas nepasikartos ar didelė žala nebus padaryta dar kartą.“

([39]) 2010 m. ESTT sprendimas *Abdulla*, minėtas 18 išnašoje, 69 punktas.

([40]) UNHCR, *UNHCR public statement in relation to Salahadin Abdulla and Others v. Bundesrepublik Deutschland pending before the Court of Justice of the European Union*, 2008 m., p. 18.

([41]) *EASO praktinės gairės Įrodymų vertinimas*, 2015 m., p. 21.

([42]) 2010 m. ESTT sprendimas *Abdulla*, minėtas 18 išnašoje, 81–83 punktai.

([43]) Daugiau rekomendacijų dėl tarptautinės apsaugos nagrinėjimo pateikta *EASO praktinėse gairėse „Įrodymų vertinimas“*, 2015 m., ir *EASO praktiniame vadove „Priskyrimas prie tarptautinės apsaugos gavėjų“*, 2018 m.

([44]) 2010 m. ESTT sprendimas *Abdulla*, minėtas 18 išnašoje, 84 punktas.

3. Veiksmingos apsaugos sąvoka ir nevalstybiniai apsaugos teikėjai

Pagal PD 11 ir 16 straipsnius, kad būtų galima panaikinti statusą įvykus svarbiam ir ilgalaikiam aplinkybių pasikeitimui, tarptautinės apsaugos gavėjai turėtų turėti galimybę pasinaudoti kilmės šalies apsauga (11 straipsnio 1 dalies e punktas) arba turėtų būti nustatyta, kad tarptautinės apsaugos nebereikia (16 straipsnio 1 dalis).

Tais atvejais, kai persekiojimo arba didelės žalos pavojus išlieka, statuso panaikinimo sąlygos taikomos tik tada, kai apsaugos teikėjai veiksmingai suteikia apsaugą tomis pačiomis sąlygomis, kaip nurodyta PD 7 straipsnyje ([45]). Tai, kad apsaugos gavėjas anksčiau buvo pripažintas tokiu, reiškia, kad jis negalėjo arba dėl baimės ar pavojaus nenorėjo pasinaudoti savo kilmės šalies apsauga. Jei baimės ar pavojaus pagrindas neišnyko, aplinkybių pasikeitimas turėtų būti nustatomas atsižvelgiant į galimybę gauti apsaugą kilmės šalyje. Tai reiškia, kad apsaugos prieinamumas turi būti pasikeitęs taip, kad nebeliktų pagrįstos baimės ar realaus pavojaus.

PD 7 straipsnio 2 dalyje pateikiamos gairės, kada apsauga „paprastai suteikiama“, ir veiksniai, į kuriuos valstybės narės turi atsižvelgti atlikdamos vertinimą:

> Apsauga nuo persekiojimo ar didelės žalos turi būti veiksminga ir ilgalaikio pobūdžio. Tokia apsauga paprastai suteikiama, kai <...> minimi apsaugos teikėjai imasi pagrįstų priemonių, kad užkirstų kelią persekiojimui ar didelei žalai, *inter alia*, taikydami veiksmingą teisinę sistemą persekiojimui ar didelei žalai nustatyti, persekioti dėl veiksmų, kurie laikomi persekiojimu arba didele žala, ir nubausti už juos, ir kai prašytojas turi galimybę naudotis tokia apsauga.

2010 m. sprendime byloje *Abdulla ir kiti* ESTT nurodė, kad vertinant apsaugos teikėjus būtina patikrinti, ar jie ėmėsi pagrįstų priemonių, kad užkirstų kelią persekiojimui. Todėl būtina patikrinti, *inter alia*, ar jie turi veiksmingą teisinę sistemą persekiojimo veiksmams nustatyti, juos persekioti baudžiamąja tvarka ir nubausti už juos ir ar suinteresuotasis pilietis, panaikinus jo pabėgėlio statusą, galės gauti tokią apsaugą ([46]).

Šiuo atžvilgiu, vertinant apsaugos teikėjus, turėtų būti įvertintas jų noras ir gebėjimas suteikti apsaugą. Taip pat reikėtų įvertinti, ar teikiama apsauga yra veiksminga ir ilgalaikio pobūdžio ir ar prašytojas taip pat gali pasinaudoti tokia apsauga. Apsaugos neprieinamumas nebūtinai turi būti siejamas su persekiojimo ar didelės žalos priežastimis. Nesugebėjimas arba negalėjimas suteikti pakankamą apsaugą rodo, kad *de facto* apsaugos nėra.

Remiantis ESTT sprendimu byloje *OA* ([47]), vien privačių subjektų, pavyzdžiui, šeimos ar klano, teikiama socialinė ir finansinė parama **savaime** negali užkirsti kelio persekiojimo veiksmams arba už juos bausti, todėl negali būti laikoma užtikrinančia apsaugą nuo šių veiksmų. Todėl Teisingumo Teismas taip pat konstatavo, kad tokia privačių subjektų teikiama socialinė ir finansinė parama nėra reikšminga vertinant valstybės teikiamos apsaugos veiksmingumą ir prieinamumą Be to, pagal tą patį sprendimą, kai privatūs subjektai teikia apsaugą, pavyzdžiui, užtikrindami saugumą, į šį elementą atsižvelgti neįmanoma vertinant, ar yra veiksminga valstybės apsauga pagal PD 7 straipsnio 2 dalį ([48]).

([45]) 2021 m. ESTT sprendimas *OA*, minėtas 19 išnašoje, 38 punktas.

([46]) 2010 m. ESTT sprendimas *Abdulla*, minėtas 18 išnašoje, 70 punktas.

([47]) 2021 m. ESTT sprendimas *OA*, minėtas 19 išnašoje, 41 ir 46 punktai.

([48]) Ten pat, 53 punktas.

Vertinant apsaugos teikėjus, būtina išnagrinėti galiojančius kilmės šalies įstatymus ir kitus teisės aktus, taip pat jų praktinį taikymą. Diskriminacinių įstatymų panaikinimas arba pagarbos pagrindinėms žmogaus teisėms užtikrinimo praktikoje mastas gali būti svarbūs veiksniai apsaugos teikėjus vertinant minėtame kontekste.

Vertinant, ar nevalstybinis subjektas yra apsaugos teikėjas, taikoma papildoma sąlyga, kad jis turi kontroliuoti valstybę arba didelę teritorijos dalį. Todėl tam, kad subjektas galiausiai būtų laikomas apsaugos teikėju pagal PD 7 straipsnio reikalavimus, turi būti nustatyta, kad kontroliuojamoje teritorijoje jis vykdo atitinkamas valdžios funkcijas ([49]). Tačiau tokių subjektų buvimas gali būti ir nestabilumo požymis. Todėl kiekvienu atveju turi būti atliktas išsamus ir individualus vertinimas, remiantis atitinkama IKŠ, rodančia, kad aplinkybių pasikeitimas nėra laikinas.

c) Įtikinamos priežastys atsisakyti kilmės šalies apsaugos

Įtikinamų priežasčių išimties tikslas – užtikrinti, kad asmenys, kurie anksčiau buvo žiauriai persekiojami, nebūtų grąžinami į savo kilmės šalį, net jei pasikeitusi padėtis rodytų, jog jie gali grįžti.

Pabėgėlių konvencijos 1 straipsnio C skirsnio 5 dalis

Pagal Pabėgėlių konvencijos 1 straipsnio C skirsnio 5 dalį nuostatos dėl statuso panaikinimo „netaikomos pabėgėliui <...>, jeigu jis turi pakankamai argumentų, susijusių su ankstesniu persekiojimu, atsisakyti naudotis šalies, kurios pilietis jis yra, gynyba“.

PD 11 straipsnio 3 dalyje ([50]) „įtikinamos priežastys“ nurodytos kaip išimtis pabėgėlio statuso atžvilgiu, o 16 straipsnio 3 dalyje ([51]) – papildomos apsaugos atžvilgiu. Šiomis išimtimis siekiama išsaugoti apsaugą dėl įtikinamų priežasčių, susijusių su ankstesniu persekiojimu ar ankstesne didele žala, ir jos laikomos atitinkančiomis bendrąjį humanitarinį principą.

Įtikinamos priežastys yra susijusios su pabėgėliais ir papildomos apsaugos gavėjais, kurie praeityje buvo labai persekiojami ir kurių apsaugos poreikis neišnyks net pasikeitus aplinkybėms kilmės šalyje. Praktiškai tai reiškia, kad suteikus tarptautinę apsaugą jos negalima atimti, net jei nebėra baimės dėl persekiojimo ar didelės žalos. Šiuo atveju praeityje patirtas persekiojimas ar žala turi būti tokie rimti ir tokių „žiaurių formų“ ([52]), kad negalima pagrįstai tikėtis, jog asmuo grįš į savo šalį.

Priežastys, dėl kurių atsisakoma pasinaudoti kilmės šalies apsauga, turi būti tokios rimtos, jog būtų visiškai nepagrįsta reikalauti, kad apsaugos gavėjas grįžtų. Tokio prašymo nepagrįstumas turi būti nustatytas objektyviai, atsižvelgiant į subjektyvų pabėgėlio požiūrį. Apie žiaurumą galima spręsti iš paties veiksmo,

([49]) Žr. *EASO praktinį vadovą „Priskyrimas prie tarptautinės apsaugos gavėjų“*, 2018 m., 36–39 punktai.

([50]) „1 dalies e ir f punktai netaikomi **pabėgėliui** (išskirta šiame tekste), kuris gali nurodyti įtikinamas priežastis, atsirandančias dėl anksčiau patirto persekiojimo, dėl kurių jis atsisako naudotis savo pilietybės valstybės, arba – asmens be pilietybės atveju – valstybės, kurioje yra jo ankstesnė įprastinė gyvenamoji vieta, apsauga.“

([51]) „1 dalis netaikoma **papildomos apsaugos** (išskirta šiame tekste) statuso gavėjui, kuris gali nurodyti privalomas priežastis, atsirandančias dėl anksčiau patirtos didelės žalos, dėl kurių jis atsisako naudotis savo pilietybės valstybės, arba – asmens be pilietybės atveju – valstybės, kurioje yra jo ankstesnė gyvenamoji vieta, apsauga.“

([52]) UNHCR, *Handbook on Procedures and Criteria for Determining Refugee Status and Guidelines on International Protection*, 2019 m., minėta 15 išnašoje.

elgesio trukmės ir jo aplinkybių ([53]). Kai kuriais atvejais vertinimui gali būti labai naudinga medicininė ekspertizė ir teismo medicinos specialistų išvados ([54]).

Įtikinamos priežastys pagal PD turi būti susijusios su ankstesniu persekiojimu arba ankstesne didele žala. Tai gali drauge lemti ir pirminio persekiojimo aplinkybės, ir pasekmės, kurias galėjo sukelti grįžimas į šalį. Gali būti ir taip, kad ankstesnis persekiojimas, dėl kurio atsirado įtikinamų priežasčių, nebuvo tikrasis pabėgėlio statuso pripažinimo ar papildomos apsaugos suteikimo pagrindas. Pavyzdžiui, imkime atvejį, kai ant pabėgėlio kūno yra randų, atsiradusių dėl žiauraus kankinimo, – tai būtų buvę ištirta ir įvertinta nagrinėjant prašymą. Vis dėlto pabėgėlio statuso suteikimas galėjo būti grindžiamas tuo, kad bet kuris asmuo, turintis randų (kad ir kokia būtų jų atsiradimo priežastis), vyriausybės yra įtariamas dalyvavus vykstančiame pilietiniame kare ir vien dėl šios priežasties gali būti persekiojamas. Nagrinėjant statuso panaikinimą dėl pasikeitusių aplinkybių ir atsižvelgiant į šios nuostatos tikslą, atrodo, kad pabėgėlis turėtų turėti galimybę remtis persekiojimo veiksmais, kurie nebūtinai buvo pirminio pabėgėlio statuso pripažinimo pagrindas, šiuo atveju – žiauriais kankinimais. Bet kuriuo atveju šiuos veiksmus pabėgėlis turėjo bent jau nurodyti pirminiame prašyme. Per statuso panaikinimo procedūrą turėtų būti įrodyta, kad tokie veiksmai iš tikrųjų buvo atlikti.

Toliau pateikiamas nebaigtinis persekiojimo formų, dėl kurių gali būti taikomos įtikinamos priežastys, sąrašas ([55]).

Galimų įtikinamų priežasčių pavyzdžiai (neišsamus sąrašas)

- Genocidas
- Kankinimas
- Nežmoniškas ar žeminantis elgesys arba baudimas
- Įkalinimas stovyklose arba kalėjimuose
- Grasinimai žiauriu smurtu
- Suluošinimas
- Iššaginimas
- Kitų formų seksualinė prievarta
- Artimų giminaičių praradimas dėl persekiojimo
- Išgyvenusieji smurtą prieš šeimos narius arba jo liudininkai
- Sunkiai traumuoti asmenys

Įtikinamas priežastis reikia įvertinti **kiekvienu konkrečiu atveju**. Ypatingą dėmesį reikėtų skirti tam tikriems individualiems aspektams, tokiems kaip amžius, lytis, kultūrinė aplinka ir socialinė patirtis.

([53]) UNHCR, *Guidelines on Exemption Procedures in respect of Cessation Declarations*, 2011 m. gruodžio mėn., 26 punktas.

([54]) Žr. OHCHR, *Manual on the Effective Investigation and Documentation of Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment ('Istanbul Protocol'),* 2004 m., HR/P/PT/8/Rev.1; UNHCR, *Handbook on Procedures and Criteria for Determining Refugee Status and Guidelines on International Protection*, 2019 m., minėta 15 išnašoje, 208–210 punktai.

([55]) Sąrašas, išskyrus paskutinius tris punktus, pateiktas UNHCR, *Guidelines on Exemption Procedures in respect of Cessation Declarations*), 2011 m., minėtas 53 išnašoje, 26 punktas.

UNHCR rekomenduoja atliekant vertinimą atsižvelgti į šiuos aspektus ([56]).

- Ekstremalus stresas, asmens patiriamas dėl sunkių formų persekiojimo, kuris galėtų būti laikomas traumuojančiu įvykiu atitinkamam asmeniui. Tokiais atvejais labai svarbu nustatyti, kokį psichologinį poveikį šie įvykiai turėjo apsaugos gavėjui, pavyzdžiui, gauti ekspertų išvadas.
- Tebesitęsiančios asmens emocinės, psichinės ir fizinės problemos, atsiradusios dėl žiauraus persekiojimo patirties.
- Ypatingą dėmesį reikėtų skirti vaikams, atsižvelgiant į tai, kad jie gali kitaip nei suaugusieji išgyventi persekiojimą ir patirti didesnį neigiamą persekiojimo poveikį.
- Persekiojimo veiksmo ar traumą sukėlusio įvykio vieta neturėtų būti lemiamas veiksnys vertinant, ar statuso panaikinimo sąlyga netaikytina. Pavyzdžiui, jei pabėgėlį prieglobsčio šalyje užpuolė kilmės šalies agentai, šis užpuolimas vis tiek gali būti įtikinamų priežasčių, dėl kurių jam ir toliau reikalinga tarptautinė apsauga, pagrindas.

([56]) Išsamiau žr. UNHCR, *Guidelines on Exemption Procedures in respect of Cessation Declarations*, 2011 m., minėta 53 išnašoje.

III. Statuso panaikinimo procedūros etapai

Šiame skyriuje aprašomi statuso panaikinimo praktiniai aspektai. Jame pateikiami atitinkami pavyzdžiai ir kontroliniai sąrašai, susiję su visais statuso panaikinimo procedūros etapais.

Sprendimas panaikinti tarptautinę apsaugą niekada nepriimamas automatiškai. Siekiant užtikrinti sąžiningą, skaidrų ir nuoseklų nuostatų dėl tarptautinės apsaugos nutraukimo taikymą, reikia laikytis procedūrinių garantijų. Kaip numatyta PD 14 straipsnio 2 dalyje ir 19 straipsnio 4 dalyje, valstybės narės, prieš priimdamos sprendimą, privalo atlikti **individualų vertinimą** ir įvertinti visas svarbias konkretaus atvejo aplinkybes. Asmuo, kurio atžvilgiu atliekamas tyrimas siekiant iš naujo įvertinti jo tarptautinę apsaugą, privalo pateikti visus turimus svarbius faktus ir dokumentus.

a) Priežastiniai veiksniai ir procedūros inicijavimas

PTD 44 straipsnis

„Tarptautinės apsaugos panaikinimas

Valstybės narės užtikrina, kad tarptautinės apsaugos konkrečiam asmeniui panaikinimo nagrinėjimas gali būti pradėtas, kai atsiranda naujos informacijos arba duomenų, rodančių, kad yra priežasčių persvarstyti jo tarptautinės apsaugos pagrįstumą.“

Galimi priežastiniai veiksniai, dėl kurių reikia pradėti statuso panaikinimo nagrinėjimą, gali būti suskirstyti į dvi grupes, atsižvelgiant į tai, ar galimas statuso panaikinimas būtų asmens individualių veiksmų arba elgesio pasekmė, ar pasikeitusių aplinkybių pasekmė. Toliau pateikiamas nebaigtinis priežastinių veiksnių sąrašas.

1. Su pabėgėlio elgesiu susiję veiksniai

Nagrinėjant su asmens elgesiu susijusius veiksnius, svarbiausia įvertinti **faktinį** pabėgėlio **ketinimą** pasinaudoti valstybės apsauga. Todėl reikia atsižvelgti ir į pabėgėlio pareiškimus.

Pabėgėlis savo noru vėl naudojasi savo pilietybės valstybės apsauga

- **Pasas ar kiti dokumentai, kuriuos pabėgėliui išdavė jo nacionalinės valdžios institucijos.**
  Pabėgėlis, kuris laisva valia kreipiasi į savo kilmės šalies ambasadą arba konsulatą, kad gautų dokumentą (gimimo pažymėjimą, kitą asmens pažymėjimą) arba pateiktų prašymą naujam pasui gauti.

- **Kitų nacionalinių institucijų, pavyzdžiui, policijos, sienos apsaugos tarnybos, ambasadų ar konsulatų užsienyje, pranešimai.**
  Šios institucijos gali sužinoti apie pabėgėlio išvykimą į kilmės šalį arba grįžimą iš jos pasienyje arba kai jis kreipiasi dėl leidimo gyventi šalyje pratęsimo ar kitų paslaugų ir pateikia atitinkamus dokumentus. Tokie dokumentai gali būti:

  - **skrydžio bilietai;**
  - **antspaudai pase.**

  Antspaudai pase rodo ne tik grįžimą, bet ir buvimo trukmę bei tai, kiek kartų asmuo keliavo į savo kilmės šalį.

Praradęs pilietybę, pabėgėlis vėl savanoriškai ją įgijo

- Asmeniui išduoti **dokumentai**, įrodantys vėl įgytą pilietybę.
- Kilmės šalies pilietybės **teisės aktų** pakeitimai – atskaitos taškas pradedant vertinimą.

Pabėgėlis įgijo kitos valstybės pilietybę ir naudojasi tos valstybės, kurios pilietis jis dabar yra, apsauga

- Gautas **naujas pasas**, įrodantis, kad pabėgėlis įgijo naują pilietybę.
- **Tiesioginė informacija** iš institucijų, atsakingų už pilietybės suteikimą prieglobsčio šalyje.
- **Natūralizuotų asmenų sąrašas**, paskelbtas atitinkamos šalies oficialiuose leidiniuose.

Pabėgėlis savanoriškai vėl apsigyveno šalyje, kurią buvo palikęs arba už kurios ribų jis buvo bijodamas persekiojimo

- **Asmens pareiškimai** ir jo noras likti ir vėl apsigyventi savo kilmės šalyje.
- Atitinkami **dokumentai**, susiję su prašytojo veikla kilmės šalyje. Tai gali būti, pavyzdžiui, dokumentai, susiję su pabėgėlio įsidarbinimu arba nekilnojamojo turto įsigijimu kilmės šalyje.
- **Kitų nacionalinių institucijų, pavyzdžiui, policijos, sienos apsaugos tarnybos, ambasadų ar konsulatų užsienyje, pranešimai**, kurie gali būti grąžinimo įrodymas, kaip minėta pirmiau.
- **Neoficialūs pranešimai ar informacija** apie galimą grąžinimą, kuriuos reikia kruopščiai įvertinti, atsižvelgiant ir į atitinkamo asmens motyvus.

Su asmens elgesiu susijusių veiksnių kontrolinis sąrašas

- ☐ Paso ar kitų susijusių dokumentų išdavimas
- ☐ Dokumentai, patvirtinantys naują pilietybę
- ☐ Įrodymai apie kelionę atgal į kilmės šalį arba ankstesnę įprastinę gyvenamąją vietą
- ☐ Įsikūrimo kilmės šalyje įrodymai
- ☐ Kitų institucijų oficiali informacija / pranešimas
- ☐ Kito asmens pateikta neoficiali informacija / pranešimas vertinami atsargiai
- ☐ IKŠ ataskaitos
- ☐ Apsaugos gavėjo pareiškimai, siekiant pagrįsti jo tikruosius ketinimus

PASTABA. Vertinant pirmiau minėtus priežastinius veiksnius, labai svarbu įvertinti gavėjo veiksmų savanoriškumą (kaip aprašyta pirmiau skirsnyje „Su pabėgėlio elgesiu susiję veiksniai“).

2. Su aplinkybių pasikeitimu susiję veiksniai

Pradedant statuso panaikinimo procedūrą, su aplinkybių pasikeitimu susijusių priežastinių veiksnių dažniausiai atsiranda gavus naujos IKŠ. Tai gali būti atitinkamų kilmės šalių **saugumo padėties, politinių aplinkybių, socialinės politikos ar teisės aktų** pokyčiai. Atsakingas bylą nagrinėjantis pareigūnas apie tokius veiksnius sužino per sprendžiančiosios institucijos vidaus darbo procedūras.

Visų pirma valstybės narės naudoja IKŠ vertindamos, ar aplinkybių pasikeitimas kilmės šalyje yra svarbus ir ilgalaikis, kad nustatytų, ar gavėjas vis dar patiria persekiojimo baimę arba realų didelės žalos pavojų. IKŠ ataskaitos gali būti naudojamos sistemingai, pavyzdžiui, atitinkamiems valstybių narių institucijų padaliniams teikiant periodines ataskaitas apie padėtį kilmės šalyje (žr., pavyzdžiui, V skyrių „Didelio masto statuso panaikinimo procedūros“). Tačiau taip pat gali būti rengiamos *ad hoc* IKŠ ataskaitos,

pavyzdžiui, ataskaitos, kurias prašoma pateikti per apsaugos gavėjo leidimo gyventi pratęsimo peržiūros procedūrą. Toks tyrimas taip pat gali būti pradėtas apsaugos gavėjui grįžus į jo kilmės šalį. Svarbu pabrėžti, kad institucija turi atsižvelgti ne tik į svarbią IKŠ, bet ir į apsaugos gavėjo asmeninę padėtį ir jo individualias savybes, nes nuo pirmojo sprendimo priėmimo jos galėjo pasikeisti, taip pat dėl to, kad pasikeitusios aplinkybės kilmės šalyje skirtingus asmenis gali paveikti labai skirtingai.

b) Informacijos teikimas

Įvertinus, kad reikia pradėti bylą dėl statuso panaikinimo, tarptautinės apsaugos gavėjas turi būti apie tai informuotas.

PTD 45 straipsnio 1 dalis

1. Valstybės narės užtikrina, kad kompetentingai institucijai svarstant, ar panaikinti trečiosios šalies piliečio arba asmens be pilietybės tarptautinę apsaugą pagal Direktyvos 2011/95/ES 14 arba 19 straipsnius, atitinkamas asmuo naudotųsi šiomis garantijomis:

a) jis turi būti informuotas raštu, kad kompetentinga institucija persvarsto jo priskyrimą prie tarptautinės apsaugos gavėjų, ir kokios yra tokio persvarstymo priežastys, ir

b) jam turi būti suteikta galimybė asmeninio pokalbio metu pagal 12 straipsnio 1 dalies b punktą ir 14–17 straipsnius arba raštu pateiktame pareiškime nurodyti priežastis, kodėl jam neturėtų būti panaikinta tarptautinė apsauga.

Prieš priimant bet kokį sprendimą dėl statuso panaikinimo, apsaugos gavėjui turi būti raštu pranešta apie svarstymą dėl statuso panaikinimo, apie šio persvarstymo priežastis ir apie galimybę apsaugos gavėjui nurodyti priežastis, dėl kurių jo statusas neturėtų būti panaikintas. Statuso persvarstymo priežastys gali būti preliminarios, tačiau jos turėtų būti pakankamai išsamiai išdėstytos, kad apsaugos gavėjas galėtų pasirengti asmeniniam pokalbiui arba raštu pagrįsti, kodėl jo statusas neturėtų būti panaikintas.

Apsaugos gavėjams teikiamos rašytinės informacijos apimtis įvairiose šalyse skiriasi. Kai kuriose šalyse informaciniame rašte apie proceso inicijavimą pateikiama konkreti informacija apie priežastis, tačiau nebūtinai nurodomi informacijos šaltiniai. Pavyzdžiui, jeigu institucija vertina pakartotinį pasinaudojimą apsauga tais atvejais, kai jai buvo pranešta, kad asmuo grįžo į savo kilmės šalį, institucija neatskleidžia informacijos šaltinio iki pokalbio (jeigu šaltinis buvo oficialus, pvz., pasienio policija). Kitose valstybėse narėse institucija siekia užtikrinti pusiausvyrą tarp informaciniame laiške ir per pokalbį pateiktos informacijos.

Šiame etape pateiktoje informacijoje gali būti aprašomi tolesni procedūros etapai ir nurodoma galimybė apskųsti galimą neigiamą sprendimą.

c) Asmeninis pokalbis

Rekomenduojama surengti asmeninį pokalbį, per kurį institucija galėtų išsamiai paaiškinti priežastis, dėl kurių pradėtas svarstymas dėl statuso panaikinimo, o apsaugos gavėjas galėtų paaiškinti priežastis, dėl kurių jo atveju apsauga neturėtų būti panaikinta ([57]). Asmeninio pokalbio metu galima išsamiau įvertinti bet kokius patikimumo klausimus, kurių gali kilti dėl apsaugos gavėjo pateiktų kontrargumentų. Jei

([57]) Remiantis UNHCR *Guidelines on Exemption Procedures in respect of Cessation Declarations*, teisė būti išklausytam, įskaitant individualų pokalbį pirmojoje instancijoje, yra vienas iš būtinų procedūrinių standartų sprendžiant procedūrinius klausimus (žr. 29 ir 42 punktus).

asmeniniai pokalbiai nėra rengiami sistemingai, svarbu numatyti galimybę surengti pokalbį po rašytinių pareiškimų peržiūros, kad būtų galima išsiaiškinti bet kokius netikslumus ar neaiškumus, kilusius dėl šių rašytinių pareiškimų. Toks pokalbis taip pat gali būti naudingas, kai prireikia papildomai išnagrinėti bet kokius naujus gavėjo pateiktus duomenis.

Be to, rekomenduojama, kad bylas nagrinėjantys pareigūnai, atsakingi už pokalbį ir (arba) vertinimą dėl statuso panaikinimo, būtų baigę specialius mokymus statuso panaikinimo ([58]) ir apsaugos pabaigos klausimais, pavyzdžiui, EASO mokymo modulį „Apsaugos pabaiga“ (angl. *EASO training module 'End of Protection'*).

Asmeninio pokalbio reikalavimai išsamiai išdėstyti PTD 15 straipsnyje. Asmeninis pokalbis paprastai turėtų vykti nedalyvaujant šeimos nariams, išskyrus atvejus, kai manoma, kad tai būtina tinkamam tyrimui, ir konfidencialumą užtikrinančiomis sąlygomis. Valstybės narės privalo imtis atitinkamų priemonių, kad užtikrintų, jog asmeniniai pokalbiai būtų vykdomi tokiomis sąlygomis, kurios leistų apsaugos gavėjui išsakyti savo nuomonę. Galiausiai valstybės narės gali nustatyti trečiųjų šalių dalyvavimo asmeniniame pokalbyje taisykles.

Be to, UNHCR ([59]) pateikia šias statuso panaikinimo proceso rekomendacijas.

- Pokalbis vyksta tinkamoje aplinkoje.
- Pokalbis vykdomas empatiškoje atmosferoje.
- Pokalbiui skiriama pakankamai laiko.
- Jei prašytojas nebegali pakelti streso, gali prireikti paskirti laiką kitam susitikimui ir pokalbį pratęsti vėliau.
- Reikia turėti omenyje, kad traumuojančių prisiminimų atgaivinimas po daugelio metų gali pasunkinti arba vėl sukelti traumos simptomus.
- Klausimai apie psichologines problemas ir seksualinius dalykus daugelyje visuomenių laikomi tabu, todėl pokalbio vedėjas turėtų pagarbiai atsižvelgti į šias aplinkybes.

1. Pokalbio struktūra

Prieš surengiant pokalbį, visada svarbu gauti atitinkamą IKŠ. Be to, remiantis bylos informacija, gali būti tikslinga nustatyti svarbias nagrinėtinas temas.

Susijusi EASO priemonė

Rekomendacijų, kaip surengti kokybišką pokalbį, galima rasti *EASO praktinėse gairėse „Asmeninis pokalbis“*, 2014 m.

Nagrinėjant statuso panaikinimo bylas, kiekvienos apsaugos panaikinimo sąlygos atžvilgiu per pokalbį reikia išnagrinėti skirtingas temas. Toliau pateikti sąrašai turėtų būti įkvėpimo šaltinis; jie nėra išsamūs. Klausimai ir temos turi būti pritaikyti pagal konkretų atvejį.

([58]) Remiantis UNHCR *Guidelines on Exemption Procedures in respect of Cessation Declarations*, „Vyriausybės pareigūnai, priimantys sprendimus dėl išimčių, turėtų turėti patirties pabėgėlio statuso nustatymo (PSN) ir, jei įmanoma, išimčių taikymo procedūrų srityse“ (9 punktas).

([59]) UNHCR, *Guidelines on Exemption Procedures in respect of Cessation Declarations*, 2011 m., minėta 53 išnašoje, 51–53 punktai.

Savo noru vėl naudojamasi pilietybės valstybės apsauga – nagrinėtinos temos

- Priežastys, dėl kurių kilmės šalies institucijų buvo paprašyta išduoti pasą ir (arba) kitus dokumentus.
- Kaip buvo naudojami pasai ir (arba) kiti dokumentai? Kokiomis aplinkybėmis ir kokio galutinio rezultato siekta?
- Ar asmuo keliavo? Jei taip, ar jis naudojo pasą? Kur keliavo?
- Kaip asmuo gavo pasą ir (arba) kitus dokumentus?
- Ar asmeniui buvo išduoti kiti dokumentai?
- Kokios teisės yra susietos su paso ir (arba) kito dokumento išdavimu?

Savanoriškai susigrąžinta pilietybė – nagrinėtinos temos

- Ar susigrąžinimas įvyko automatiškai?
- Ar asmuo aktyviai ėmėsi kokių nors veiksmų, kad susigrąžintų pilietybę?
- Ar pilietybės susigrąžinimas yra veiksmingas praktiškai?
- Ar asmuo turi pilietybės susigrąžinimo dokumentus?

Naujai įgyta pilietybė – nagrinėtinos temos

- Ar asmuo faktiškai įgijo naują pilietybę, ar tik turi tokią galimybę?
- Ar pilietybės įgijimas yra veiksmingas praktiškai?
- Ar naujos pilietybės šalyje baiminamasi persekiojimo arba yra didelės žalos pavojus?

Savo noru vėl apsigyvenama pilietybės / įprastinės gyvenamosios vietos šalyje – nagrinėtinos temos

- Dėl kokių priežasčių sugrįžta į pilietybės / įprastinės gyvenamosios vietos šalį?
- Kaip asmuo tęsė savo gyvenimą kilmės šalyje (būstas, darbas, asmeninis turtas, vaikų mokykla ir pan.)?
- Kaip asmuo palaikė ryšius su savo kilmės šalies institucijomis? Kokie prašymai buvo pateikti institucijoms?
- Kokius įsipareigojimus apsaugos gavėjas prisiėmė kilmės šalies visuomenei ir institucijoms?
- Kiek laiko buvo praleista pilietybės / įprastinės gyvenamosios vietos šalyje? Kokia priežastis lėmė tokią buvimo trukmę?
- Kokios sąlygos ir reikalavimai taikomi ekonominiam ir socialiniam įsitvirtinimui pilietybės / įprastinės gyvenamosios vietos šalyje?
- Ar asmuo palaiko ryšius su artimais šeimos nariais atitinkamoje šalyje ir ar tai leidžia manyti, kad jis ketina ten vėl apsigyventi?
- Ar asmeniui pavyko įsikurti be problemų?

Persekiojimo baimė nebepagrįsta – nebėra realaus didelės žalos pavojaus

Pokalbio metu reikia atnaujinti pirminį vertinimą, po kurio buvo suteikta tarptautinė apsauga, ir jį persvarstyti atsižvelgiant į pasikeitusias aplinkybes.

- Ar pasikeitusios aplinkybės pašalina persekiojimo ir (arba) didelės žalos pavojų?
- Ar pasikeitus aplinkybėms apsaugos gavėjas kilmės šalyje gali naudotis veiksminga apsauga?
- Ar, nepaisant pasikeitusių aplinkybių, yra kokių nors kitų (naujų) priežasčių, dėl kurių baiminamasi persekiojimo arba gali būti padaryta didelė žala?

Temos, kurias reikia išnagrinėti arba įvertinti, kai apsaugos gavėjas pateikia dokumentus

Ypatingą dėmesį taip pat reikėtų atkreipti tais atvejais, kai dokumentai pateikiami ir vertinami per pokalbį ([60]).

- Kaip buvo gautas dokumentas?
- Reikėtų patikrinti, ar pasuose yra atvykimo ir (arba) išvykimo spaudų ir (arba) vizų.
- Ką apsaugos gavėjas nori įrodyti dokumentu? Kaip jis susijęs su konkrečiu esminiu faktu?
- Ar, remiantis bendra informacija, tokios rūšies dokumentai egzistuoja? Ar jis neprieštarauja IKŠ?
- Ar dokumente yra kokių nors vidinių prieštaravimų?
- Ar turinys atitinka apsaugos gavėjo teiginius?
- Ar turinys neprieštarauja IKŠ?
- Ar dokumento turinys yra tikslus?
- Ar dokumente tiesiogiai pateiktas esminis faktas? Ar informacija gauta iš tiesioginio šaltinio, ar paimta iš apsaugos gavėjo pareiškimų?

d) Įrodymų vertinimas

Po asmeninio pokalbio vyksta įrodymų vertinimo procesas. Šiame procese svarbu nustatyti esminius faktus, dėl kurių gali būti panaikintas statusas, ir įvertinti surinktus įrodymus dėl kiekvieno iš esminių faktų.

Kad būtų galima taikyti statuso panaikinimo sąlygas, labai svarbu, jog su statuso panaikinimu susijusius klausimus sprendžiantys pareigūnai būtų susipažinę ne tik su kiekvieno konkretaus atvejo faktais, bet ir su bendra situacija kilmės šalyje nagrinėjimo metu. Bylas nagrinėjantys pareigūnai turėtų turėti prieigą prie svarbios ir naujausios informacijos iš įvairių patikimų šaltinių, pavyzdžiui, EASO ir UNHCR, ir į ją atsižvelgti.

EASO IKŠ portalas

EASO IKŠ portale leidžiama susipažinti su IKŠ, kuri yra skirta naudoti apsaugos statuso nustatymo procedūrose. Jame saugoma atidžiai atrinkta informacija apie kilmės šalis, siekiant padėti prieglobsčio specialistams, įskaitant IKŠ tyrėjus, bylas nagrinėjančius pareigūnus, sprendimų priėmėjus, politikos formuotojus, advokatus, teisinės pagalbos teikėjus ir teisėjus.

Daugiau rekomendacijų bylas nagrinėjantiems pareigūnams apie tai, kaip naudotis IKŠ nagrinėjimo procese, pateikta 2020 m. EASO praktiniame vadove dėl bylas nagrinėjančių pareigūnų naudojimosi informacija apie kilmės šalį nagrinėjant prieglobsčio prašymus (angl. *EASO practical guide on the use of country-of-origin information by case officers for the examination of asylum applications*).

([60]) Taip pat žr. *EASO praktines gaires „Įrodymų vertinimas“*, 2015 m., 2.3 skirsnis „Įvertinkite dokumentus“, p. 13.

Priklausomai nuo taikomos statuso panaikinimo sąlygos, svarbiausi aspektai vertinant įrodymus yra šie:

- konkretūs statuso panaikinimo sąlygų reikalavimai: pakartotinis naudojimasis apsauga, prarastos pilietybės susigrąžinimas, naujos pilietybės įgijimas, pakartotinis apsigyvenimas kilmės šalyje;
- rizikos vertinimas, susijęs su jau pripažintais pagrindais ar priežastimis, įskaitant apsaugos prieinamumą, ir
- visapusiškas naujų pagrindų ar priežasčių, dėl kurių reikalinga tarptautinė apsauga, vertinimas.

Kad galėtų pradėti vertinimą, bylas nagrinėjantis pareigūnas turi surinkti reikiamą informaciją šiais būdais:

- gauti apsaugos gavėjo pareiškimą:
  - per asmeninį pokalbį,
  - raštu,
  - apsaugos gavėjui pateikus dokumentus;
- surinkti įrodymus iš kitų šaltinių:
  - IKŠ,
  - ekspertų išvadų,
  - pažymų apie sveikatos ir psichologinę būklę,
  - kitų asmenų (pvz., liudininko) pateiktos informacijos ([61]),
  - kitų valstybių narių pateiktos informacijos.

Nustačius esminius faktus ir surinkus įrodymus, bylą nagrinėjantis pareigūnas atlieka patikimumo vertinimą, išnagrinėdamas vidaus ir išorės patikimumo aspektus. Užbaigus patikimumo vertinimą, bylą nagrinėjantis pareigūnas atlieka rizikos vertinimą remdamasis pripažintais esminiais faktais.

PD 14 straipsnio 2 dalis ir 19 straipsnio 4 dalis

PD 14 straipsnio 2 dalis: „Nedarydama poveikio pabėgėlio pareigoms pagal 4 straipsnio 1 dalį atskleisti visus susijusius faktus ir pateikti visus jo turimus susijusius dokumentus, **pabėgėlio statusą** (išskirta šiame tekste) suteikusi valstybė narė, išnagrinėjusi kiekvieną atvejį individualiai, turi **įrodyti** (išskirta šiame tekste), kad atitinkamas asmuo nustojo būti arba niekuomet nebuvo pabėgėliu pagal šio straipsnio 1 dalį.“

19 straipsnio 4 dalis: „Nedarant poveikio trečiosios šalies piliečio arba asmens be pilietybės pareigai pagal 4 straipsnio 1 dalį atskleisti visus susijusius faktus ir pateikti visus jo turimus susijusius dokumentus, **papildomos apsaugos** (išskirta šiame tekste) statusą suteikusi valstybė narė, išnagrinėjusi kiekvieną atvejį individualiai, **įrodo** (išskirta šiame tekste), kad atitinkamas asmuo nustojo būti papildomą apsaugą galinčiu gauti asmeniu arba jam nesuteikiamas papildomą apsaugą galinčio gauti asmens statusas pagal šio straipsnio 1, 2 ir 3 dalis.“

Taikant statuso panaikinimo procedūrą, **įrodinėjimo pareiga** tenka prieglobsčio institucijoms. Kad galėtų priimti atitinkamą sprendimą dėl statuso panaikinimo, prieglobsčio institucija turi įrodyti, jog atitinkamam asmeniui nebereikia tarptautinės apsaugos. Visų pirma prieglobsčio institucija turi pagrįsti, kad taikytini PD 11 ir 16 straipsniuose nurodyti atitinkami išsamūs pagrindai pabėgėlio statusui arba papildomos apsaugos gavėjo statusui panaikinti. Tačiau nagrinėjant bylą įrodinėjimo pareiga gali vėl tekti apsaugos

([61]) Ne visi šaltiniai turi vienodą įrodomąją galią. Tai priklauso nuo atvejo ir šaltinio patikimumo.

gavėjui, kai reikia pagrįsti, kodėl, nepaisant pasikeitusių aplinkybių, jis ir toliau atsisako naudotis kilmės šalies apsauga. Nagrinėjant statuso panaikinimo bylą, įrodinėjimo pareiga tenka abiem šalims, kai reikia įrodyti galimą naują pagrįstą persekiojimo baimę ar didelės žalos pavojų, kaip ir per įprastą nagrinėjimo procedūrą.

Konkrečiai kalbant apie įrodinėjimo pareigą vertinant faktus bei aplinkybes, PD 4 straipsnio 4 dalyje nurodyta: „[t]ai, kad prašytojas jau buvo persekiojamas ar jam buvo padaryta didelė žala arba buvo tiesiogiai grasinama persekioti ar padaryti didelę žalą, yra rimtas visiškai pagrįstos prašytojo persekiojimo baimės ar realaus pavojaus patirti didelę žalą požymis, nebent yra tinkamų priežasčių manyti, kad toks persekiojimas nepasikartos ar didelė žala nebus padaryta dar kartą“.

Remiantis ESTT sprendimu byloje *Abdulla* ([62]), statuso panaikinimo atvejais 4 straipsnio 4 dalis gali būti taikoma, kai kompetentingos institucijos planuoja panaikinti pabėgėlio statusą pasikeitus aplinkybėms, kaip numatyta PD 11 straipsnio 1 dalies e punkte, siekdamos įrodyti, kad vis dar esama pagrįstos persekiojimo baimės dėl kitų aplinkybių nei tos, dėl kurių asmuo buvo pripažintas pabėgėliu.

Taip gali būti ypač tais atvejais, kai pabėgėlis remiasi kita persekiojimo priežastimi nei ta, kuri buvo pripažinta suteikiant pabėgėlio statusą, ir:

- prieš kreipdamasis dėl tarptautinės apsaugos pirmą kartą, asmuo patyrė persekiojimo veiksmus arba grasinimus persekioti dėl kitos priežasties, tačiau tuo nesirėmė;
- išvykęs iš savo kilmės šalies, asmuo patyrė persekiojimo veiksmus arba grasinimus persekioti dėl tos priežasties, ir šių veiksmų ar grasinimų šaltinis yra jo kilmės šalis.

Kita vertus, jeigu pabėgėlis nurodo tas pačias faktines aplinkybes, kuriomis remiantis jam buvo suteiktas pabėgėlio statusas, ir kompetentingoms valdžios institucijoms pateikia įrodymų, kad pasibaigus aplinkybėms, dėl kurių buvo suteiktas šis statusas, atsirado kitų aplinkybių, dėl kurių bijoma persekiojimo dėl tos pačios priežasties, byla paprastai nagrinėjama pagal PD 11 straipsnio 2 dalies nuostatas dėl aplinkybių pasikeitimo svarbos vertinimo. Konkrečiai kalbant, šiuo atveju kompetentingos institucijos turi įvertinti, ar tariamas aplinkybių pasikeitimas, pavyzdžiui, kai nebėra vieno persekiotojo, bet atsiranda kitas persekiotojas, yra toks svarbus, kad pabėgėlio patiriama persekiojimo baimė nebegali būti laikoma pagrįsta ([63]).

Pažymėtina, kad tais atvejais, kai per asmeninį pokalbį apsaugos gavėjas atsisako bendradarbiauti su prieglobsčio institucijomis, toks apsaugos gavėjo nebendradarbiavimas savaime nėra pagrindas panaikinti statusą. Apsaugos gavėjo galima paklausti, ar jis pageidauja, kad vertinimas būtų atliktas kitu būdu, pavyzdžiui, pateikiant rašytinį pareiškimą ([64]). Tačiau nebendradarbiaujant gali būti pažeistas vienas iš 4 straipsnio 5 dalies ([65]) reikalavimų dėl prašymo pagrindimo.

([62]) 2010 m. ESTT sprendimas *Abdulla*, minėtas 18 išnašoje.

([63]) 2010 m. ESTT sprendimas *Abdulla*, minėtas 18 išnašoje, 92–100 punktai.

([64]) Žr. h skirsnį „Praktiniai sunkumai susisiekiant su apsaugos gavėjais statuso panaikinimo procese“.

([65]) PD (naujos redakcijos) 4 straipsnio 5 dalis: „Kai valstybės narės taiko principą, pagal kurį prašytojas privalo pagrįsti tarptautinės apsaugos prašymą, ir kai prašytojo pareiškimų faktai nepagrįsti dokumentais ar kitais įrodymais, tokių faktų nereikia patvirtinti, jei įvykdomos šios sąlygos: a) prašytojas realiai stengėsi pagrįsti savo prašymą; b) pateikta visa prašytojo turima informacija ir tinkamai paaiškinta, kodėl nepateikta kita svarbi informacija; c) prašytojo pareiškimai yra nuoseklūs ir patikimi bei neprieštarauja turimai specifinei ir bendrai informacijai, susijusiai su prašytojo atveju; d) prašytojas paprašė tarptautinės apsaugos kiek įmanoma anksčiau, nebent jis gali nurodyti tinkamą priežastį, dėl ko to nepadarė; ir e) yra nustatyta, kad prašytojas bendrai yra patikimas.“

Susijusi EASO priemonė

Išsamios gairės, kaip atlikti įrodymų vertinimą, pateiktos *EASO praktinėse gairėse „Įrodymų vertinimas“*, 2015 m.

e) Sprendimo parengimas

Įvertinęs įrodymus, bylą nagrinėjantis pareigūnas išnagrinėja statuso panaikinimo pagrindų taikomumą. Priimdamas sprendimą, bylą nagrinėjantis pareigūnas turėtų įrodyti, kad taikytini visi statuso panaikinimo pagrindo kriterijai, atsižvelgiant į visus atskirus bylos elementus. Bylą nagrinėjantis pareigūnas turėtų atsižvelgti į tai, ar dėl apsaugos gavėjo veiksmų gali būti taikoma daugiau nei viena statuso ir (arba) apsaugos panaikinimo sąlyga. Valstybių narių praktika gali skirtis vertinant konkretų veiksmą pagal vieną ar daugiau statuso panaikinimo sąlygų, jei yra būtinieji elementai.

1. Rašytinis sprendimas

Pagal PTD 45 straipsnio 3 dalį, „[v]alstybės narės užtikrina, kad kompetentingos institucijos sprendimas panaikinti tarptautinę apsaugą būtų pateiktas raštu. Faktinės ir teisinės priežastys nurodomos sprendime <...>.“

Todėl rašytiniame sprendime turi būti nurodytos faktinės bylos aplinkybės ir taikytinos teisės nuostatos.

f) Pranešimas apie sprendimą ir veiksminga teisių gynimo priemonė

PTD 45 straipsnio 3 dalis: procesinės taisyklės

„Valstybės narės užtikrina, kad kompetentingos institucijos sprendimas panaikinti tarptautinę apsaugą būtų pateiktas raštu. Faktinės ir teisinės priežastys nurodomos sprendime, o informacija, kaip apskųsti sprendimą, pateikiama raštu.“

Apie sprendimą apsaugos gavėjui turi būti pranešta raštu. Kartu su faktiniu sprendimu ir faktiniu bei teisiniu sprendimo pagrindu pranešime taip pat turėtų būti pateikta informacija apie apskundimo galimybes pagal PTD 45 straipsnio 3 dalį. Sprendime taip pat gali būti pateikta informacija apie teisinės pagalbos galimybes.

1. Veiksminga teisių gynimo priemonė

Valstybės narės privalo užtikrinti, kad prašytojai turėtų teisę į veiksmingą teisių gynimo priemonę, kuria galėtų pasinaudoti teisme apskųsdami sprendimą, pagrįstą viena iš statuso panaikinimo sąlygų.

PTD 46 straipsnis: teisė į veiksmingą teisių gynimo priemonę

„1. Valstybės narės užtikrina, kad prašytojai turėtų teisę į veiksmingą teisių gynimo priemonę, kuria galėtų naudotis teisme, kad galėtų apskųsti:

(a) sprendimą, priimtą dėl tarptautinės apsaugos prašymo <...>

[...]

(c) sprendimą panaikinti tarptautinę apsaugą pagal 45 straipsnį.

[...]

3. Kad būtų laikomasi 1 dalies, valstybės narės užtikrina, jog taikant veiksmingą teisių gynimo priemonę būtų numatytas išsamus ir *ex nunc* faktinis ir teisinis tarptautinės apsaugos poreikių nagrinėjimas, įskaitant, atitinkamais atvejais, nagrinėjimą pagal Direktyvą 2011/95/ES, bent vykdant apeliacines procedūras pirmosios instancijos teisme.

4. Valstybės narės numato pagrįstus terminus ir kitas reikalingas taisykles, kad prašytojas galėtų pasinaudoti savo teise į veiksmingą teisių gynimo priemonę pagal 1 dalį. Dėl terminų tokia galimybė pasinaudoti neprarandama ar netampa pernelyg sudėtinga.

[...]

5. Nedarydamos poveikio 6 daliai, valstybės narės leidžia prašytojams likti jų teritorijoje, kol baigiasi laikotarpis, per kurį jie gali pasinaudoti teise į veiksmingą teisių gynimo priemonę, ir, kai tokia teise per tą laikotarpį buvo pasinaudota, – kol laukiama priemonės rezultato.“

PTD 46 straipsnyje nurodyta, kad veiksminga teisių gynimo priemonė apima išsamų *ex nunc* faktinį ir teisinį tarptautinės apsaugos poreikių nagrinėjimą. Todėl bylos nagrinėjimas ir vertinimas antrojoje instancijoje turi būti lygiavertis pačios institucijos atliekamam vertinimui ([66]).

Valstybės narės turi nustatyti pagrįstus terminus ir kitas būtinas taisykles, kad apsaugos gavėjas galėtų pasinaudoti teise į veiksmingą teisių gynimo priemonę pagal PTD 46 straipsnio 4 dalį. Siekdama įvykdyti šį reikalavimą, institucija gali nustatyti terminą, iki kurio apsaugos gavėjas gali apskųsti sprendimą. Tačiau terminas sprendimui apskųsti negali būti toks, kad pasinaudoti teisių gynimo priemone būtų neįmanoma ar pernelyg sudėtinga.

Be to, pagal PTD 46 straipsnio 5 dalį gavėjui turėtų būti leidžiama likti šalyje, kol nagrinėjamas skundas, pateiktas aukštesnei institucijai arba teismams.

g) Specialus dėmesys pažeidžiamiems asmenims

Nuo pat statuso panaikinimo procedūros pradžios svarbu atkreipti dėmesį į pažeidžiamų asmenų kategorijas, kad per visą statuso panaikinimo procesą jiems būtų teikiama tinkama parama.

UNHCR pažymi, kad „gali prireikti palengvinti įrodinėjimo pareigą traumą ir (arba) psichikos negalią patiriantiems apsaugos gavėjams, ir sprendimą priimančiam pareigūnui gali prireikti ieškoti informacijos kitur, naudojantis bet kokiais galimais išoriniais informacijos šaltiniais, įskaitant informaciją apie kilmės šalį, teismo medicinos ekspertizės išvadas arba pokalbius su šeimos nariais. Paprastai tyrimas turi būti kruopštesnis nei kitais atvejais, atidžiai išnagrinėjant prašytojo praeitį ir biografijos faktus“ ([67]).

([66]) Taip pat žr. 2020 m. rugsėjo 9 d. ESTT sprendimą *JP / Commissaire général aux réfugiés et aux apatrides*, C-651/19, ECLI:EU:C:2020:681. Santrauka pateikta EASO jurisprudencijos duomenų bazėje.

([67]) UNHCR, *Guidelines on Exemption Procedures in respect of Cessation Declarations*, 2011 m., minėta 53 išnašoje, 59 punktas.

Vaikai. Kai remiamasi priežastiniu veiksniu, susijusiu su statuso panaikinimo proceso inicijavimu, pirmiausia turi būti atsižvelgiama į vaiko interesus ([68]).

Kitos pažeidžiamų asmenų kategorijos. Svarbu išnagrinėti tarptautinės apsaugos suteikimo metu buvusias sąlygas ir įvertinti, kiek buvo atsižvelgta į specialiuosius apsaugos gavėjo poreikius, taip pat įvertinti dabartinius specialiuosius asmens poreikius.

1. Asmeninis pokalbis

Vaikai. Bylose, susijusiose su vaikais, turėtų būti laikomasi vaikams palankaus požiūrio ir, jei vaikas yra nelydimas, turėtų dalyvauti vaiko atstovas. Atsižvelgiant į vaiko interesus, reikėtų įvertinti, ar tikslinga jam surengti pokalbį. Jei manoma, kad pokalbį būtina surengti, jį turi vykdyti bylą nagrinėjantis pareigūnas, kuris yra apmokytas dirbti su vaikais ir vesti su jais pokalbius. Per visą pokalbį turi būti atsižvelgiama į specialiuosius vaiko poreikius ir interesus.

Kitos pažeidžiamų asmenų kategorijos. Vesdamas pokalbius su kitų kategorijų pažeidžiamais asmenimis, bylas nagrinėjantis pareigūnas turi įvertinti, ar atitinkamas asmuo gali dalyvauti pokalbyje ir supranta, apie ką kalbama ir kokias pasekmes gali turėti jo pareiškimai. Šios aplinkybės ypač svarbios neįgaliesiems ir asmenims, turintiems fizinę, psichinę ar psichosocialinę negalią. Jei nustatoma, kad asmuo gali dalyvauti pokalbyje, galima apsvarstyti, ar pokalbyje turėtų dalyvauti trečiasis asmuo, kuris jam teiktų paramą ir pagalbą. Bylą nagrinėjantis pareigūnas turėtų atsižvelgti į visus ypatingus poreikius arba specialias procedūrines garantijas, kurios turi būti užtikrintos per pokalbį, ir turėtų numatyti atitinkamas paramos priemones.

2. Pranešimas apie sprendimą

Vaikai. Priėmus sprendimą, būtina įvertinti, kaip vaikui apie jį pranešti. Geriausia būtų apie sprendimą pranešti ir jį paaiškinti žodžiu, dalyvaujant globėjui, teisiniam atstovui arba tėvams. Taip pat svarbu skirti laiko paaiškinti vaikui visus svarbius aspektus ir tolesnius veiksmus byloje.

Kiti pažeidžiami asmenys. Sprendžiant dėl pranešimo apie sprendimą laiko ir būdų, rekomenduojama atsižvelgti į individualias asmens aplinkybes ir jo specialiuosius poreikius. Kai kurių kategorijų asmenims, pvz., neįgaliesiems, galbūt geriau apie sprendimą pranešti žodžiu, dalyvaujant trečiajam asmeniui, kuris atitinkamam asmeniui teiktų paramą. Tačiau tretieji asmenys neturėtų būti informuojami apie sprendimo rezultatus, jei yra konfidencialumo įsipareigojimų. Atsižvelgiant į aplinkybes, taip pat gali būti nuspręsta, kad, be rašytinio sprendimo ir motyvų pateikimo, reikia skirti laiko sprendimo ir tolesnių veiksmų byloje išaiškinimui.

([68]) Dėl rekomendacijų, kaip teikti reikiamą paramą vaikams, žr. *EASO vaiko interesų apsaugos vykdant prieglobsčio procedūras praktinį vadovą*, 2019 m.

Kontrolinis sąrašas. Priežastinių veiksnių pavyzdžiai ir procedūros inicijavimas

I. Su pabėgėlio elgesiu susiję veiksniai

a. *Savo noru vėl naudojamasi pilietybės valstybės apsauga*

- ☐ Sugrįžimas į kilmės valstybę
- ☐ Pasikartojančios kelionės
- ☐ Nacionalinio paso gavimas ir naudojimas
- ☐ Kitų institucijų, pavyzdžiui, policijos, sienos apsaugos tarnybos, ambasadų ar konsulatų užsienyje, pranešimai
- ☐ Skrydžio bilietai ir (arba) žymos kelionės dokumentuose
- ☐ Apsaugos gavėjo pareiškimai

b. Savanoriškas pilietybės susigrąžinimas

- ☐ Pabėgėliui išduoti dokumentai, kuriais patvirtinamas pilietybės susigrąžinimas
- ☐ Apsaugos gavėjo pareiškimai

c. Naujos pilietybės įgijimas ir naujosios pilietybės valstybės apsauga

- ☐ Naujo paso gavimas
- ☐ Pabėgėlio pareiškimai

d. Vėl apsigyvenama šalyje, iš kurios buvo išvykta

- ☐ Susiję dokumentai
- ☐ Grįžimo ir apsigyvenimo įrodymai, pavyzdžiui, kitų institucijų, įskaitant ambasadą ar konsulatą užsienyje, pranešimai
- ☐ Apsaugos gavėjo arba kito asmens pareiškimai

II. Su aplinkybių pasikeitimu susiję veiksniai

Aplinkybių, susijusių su tarptautinės apsaugos statuso pripažinimu, pasikeitimas

- ☐ Padėtis kilmės šalyje, aprašyta IKŠ ataskaitoje
- ☐ Pasikeitusios prašytojo asmeninės aplinkybės, pvz., pasikeitusi politinė ar saugumo padėtis, susijusi su statuso suteikimu, ir pan.

Kontrolinis sąrašas. Procedūriniai aspektai įgyvendinant statuso panaikinimo procesą

Informacijos teikimas

- ☐ Rašytinė informacija apie statuso panaikinimo bylos inicijavimą ir atitinkami inicijavimo motyvai
- ☐ Bylos nagrinėjimo metu apsaugos gavėjui teikiama informacija apie jo teises ir pareigas

Asmeninis pokalbis

- ☐ Priklausomai nuo valstybių narių praktikos, tai nėra teisinis reikalavimas visais atvejais, bet rekomenduojama bent pasiūlyti pokalbį visiems apsaugos gavėjams
- ☐ Asmeninio pokalbio reikalavimai ([69])
- ☐ Konkrečios nagrinėjamos temos (žr. atitinkamus pirmiau pateiktus kontrolinius sąrašus)

Įrodymų vertinimas

- ☐ Informacijos surinkimas: apsaugos gavėjo pareiškimų surinkimas, įrodymų surinkimas iš kitų šaltinių (IKŠ, ekspertų išvados, kitų asmenų pateikta informacija ir t. t.)
- ☐ Patikimumo rodiklių taikymas

([69]) Taip pat žr. *EASO praktines gaires „Asmeninis pokalbis“*, 2014 m.

Kontrolinis sąrašas. Procedūriniai aspektai įgyvendinant statuso panaikinimo procesą
Teisinė analizė / rašytinis sprendimas
☐ Apsaugos gavėjo statuso nustatymas taikomuose statuso panaikinimo pagrinduose
☐ Rašytinis sprendimo paskelbimas, nurodant bylos aplinkybes ir taikytinas teisės nuostatas
Pranešimas apie sprendimą / veiksminga teisių gynimo priemonė
☐ Teisė apskųsti teismui
☐ Teisė likti šalyje, kol nagrinėjamas skundas

h) Praktiniai sunkumai susisiekiant su apsaugos gavėjais statuso panaikinimo procese

Statuso panaikinimo proceso metu gali kilti praktinių sunkumų, trukdančių atlikti tyrimą. Konkrečiai gali susiklostyti toliau nurodytos aplinkybės:

- Apsaugos gavėjas gyvena užsienyje.
- Apsaugos gavėjas nepasiekiamas.
- Apsaugos gavėjas neatvyksta į suplanuotą pokalbį.

Kaip aptarta pirmiau, tarptautinės apsaugos gavėjas turi teisę būti informuotas apie tarptautinės apsaugos persvarstymą ir jam turi būti suteikta galimybė nurodyti priežastis, dėl kurių tarptautinė apsauga jam neturėtų būti panaikinta. Be to, kaip nurodyta PTD 46 straipsnio 1 dalies c punkte, apsaugos gavėjas turi teisę į veiksmingą teisių gynimo priemonę dėl sprendimo panaikinti tarptautinę apsaugą.

Tačiau tais atvejais, kai svarstomas statuso panaikinimas, gali susiklostyti situacija, kai apsaugos gavėjo negalima surasti arba jis gyvena ne šalyje, kurioje teikiama apsauga. Tai gali apsunkinti statuso panaikinimo procesą arba net užkirsti kelią panaikinimui, nes apsaugos gavėjo neįmanoma informuoti apie procesą arba suteikti jam galimybę nurodyti priežastis, kodėl jam tarptautinė apsauga neturėtų būti panaikinta, kaip numatyta PTD 45 straipsnio 1 dalies a ir b punktuose.

Bet kokia anksčiau gauta informacija gali būti naudinga nustatant apsaugos gavėjo buvimo vietą. Jei susisiekiama su kitais asmenimis siekiant gauti apsaugos gavėjo kontaktinę informaciją, svarbu atsižvelgti į konfidencialumą. Kiti asmenys neturėtų būti informuojami apie vykdomą statuso panaikinimo procesą. Kitos apsaugą suteikusios šalies institucijos taip pat gali turėti informacijos apie apsaugos gavėją ir jo buvimo vietą. Kraštutiniu atveju apsaugos gavėjus galima informuoti viešu skelbimu, jei yra aiškios nacionalinės teisės nuostatos, kuriose numatyta tokia galimybė. Turėtų būti užtikrinta teisė būti išklausytam, teisę į veiksmingą teisių gynimo priemonę ir būtiną konfidencialumą. Apie šią galimybę apsaugos gavėjui turėtų būti pranešta iš anksto, pageidautina, sprendime suteikti tarptautinę apsaugą. Tai gali būti ypač tinkama vykdant didelio masto statuso panaikinimo procedūras, kurios bus išsamiau aptartos V skyriuje „Didelio masto statuso panaikinimo procedūros“.

Jei gavėjo nepavyksta rasti arba jis dingsta vykstant procesui, kiekvienu konkrečiu atveju reikia įvertinti, ar statuso panaikinimo procesą galima tęsti. Atliekant šį vertinimą galima atsižvelgti į tam tikrus praktinius aspektus.

Aspektai, į kuriuos reikia atsižvelgti inicijuojant statuso panaikinimo procesą:

- Ar gavėjas informuotas apie tai, kad jo tarptautinės apsaugos statusas nagrinėjamas statuso panaikinimo procese.
- Ar yra kitų leidimo gyventi šalyje prašymų, natūralizacijos arba kitų dokumentų, kuriuose yra kita gavėjo kontaktinė informacija.
- Jei gavėjas turi giminaičių arba sutuoktinį, gyvenantį apsaugą suteikusioje šalyje, ar su jais galima susisiekti, siekiant gauti informacijos apie apsaugos gavėjo buvimo vietą ir atnaujinti jo kontaktinę informaciją.
- Ar kitos apsaugą suteikusios šalies institucijos turi kokios nors asmens kontaktinės informacijos, atsižvelgiant į duomenų apsaugos aspektus.
- Jeigu asmuo gyvena užsienyje, ar apsaugą suteikusios šalies ambasados ir konsulatai gali padėti nustatyti apsaugos gavėjo buvimo vietą.
- Priklausomai nuo nacionalinės praktikos, socialinė žiniasklaida ir vieši šaltiniai gali suteikti informacijos apie apsaugos gavėjo gyvenamąją vietą, atsižvelgiant į konfidencialumo ir duomenų apsaugos principus.

Aspektai, į kuriuos reikia atsižvelgti asmeninio pokalbio ir (arba) apsaugos gavėjo rašytinio pareiškimo etape:

- Ar gavėjui buvo suteikta galimybė nurodyti priežastis, dėl kurių tarptautinė apsauga jam neturėtų būti panaikinta.
- Jei apsaugos gavėjas nebendradarbiauja dėl pokalbio, ar jis pageidauja, kad vertinimas būtų atliekamas kitaip, pavyzdžiui, pateikiant rašytinį pareiškimą.
- Galimybė į pokalbį įtraukti kitą asmenį, kuris galėtų teikti paramą apsaugos gavėjui.
- Ar po pokalbio apsaugos gavėjui gali būti suteikta galimybė per nustatytą laikotarpį pateikti papildomų komentarų ir pastabų.
- Jei apsaugos gavėjas nedalyvauja pokalbyje, su juo turėtų būti susisiekta telefonu arba raštu.
- Gali būti suplanuotas naujas pokalbis arba asmeniui išsiųsta rašytinio posėdžio medžiaga.
- Jei apsaugos gavėjas gyvena užsienyje, ar pokalbį galima surengti apsaugą suteikusios šalies ambasadoje ar konsulate, galbūt net nuotoliniu būdu ([70]).
- Ar apsaugos gavėjui gali būti suteikta galimybė pateikti rašytinį pareiškimą paštu ar e. paštu. Jei įmanoma, reikėtų teikti pirmenybę saugaus e. pašto ryšio naudojimui, kai perduodama informacija, kuri gali būti konfidenciali.

Aspektai, į kuriuos reikia atsižvelgti pranešimo apie sprendimą etape:

- Ar apsaugos gavėjui pranešta apie sprendimą.
- Priklausomai nuo nacionalinės praktikos, ar apsaugą suteikusios šalies ambasados arba konsulatai taip pat galėtų pranešti asmeniui apie sprendimą, jei asmuo yra užsienyje.
- Atsižvelgiant į nacionalinę praktiką ir teisės aktus, ar sprendimas taip pat galėtų būti siunčiamas paštu.

([70]) Taip pat žr. *EASO asmeninio pokalbio vykdymo nuotoliniu būdu praktinės rekomendacijos*, 2020 m.

IV. Statuso panaikinimo teisinės pasekmės

a) Pasekmės apsaugos gavėjui

1. Galutinio sprendimo dėl tarptautinės apsaugos panaikinimo pagrindas

Kai sprendimas dėl apsaugos panaikinimo grindžiamas statuso panaikinimo sąlyga, pabėgėlio arba papildomos apsaugos gavėjo teisinis statusas oficialiai nustoja galioti priėmus galutinį sprendimą, t. y. pasibaigus apskundimo terminui arba atmetus skundą dėl sprendimo panaikinti apsaugą. Statuso panaikinimas paprastai įsigalioja *ex nunc* nuo to momento, kai priimamas sprendimas dėl statuso panaikinimo ([71]).

2019 m. EASO apklausos duomenimis, 9 iš 23 atsakiusių ES+ šalių taiko sistemingą tarptautinės apsaugos statuso pratęsimo procedūrą po 1, 3 arba 5 metų (visos 9 šalys šią pratęsimo procedūrą taiko papildomos apsaugos statusui, o 6 – ir pabėgėlio statusui). Kitos 14 atsakiusiųjų šalių suteikia tarptautinės apsaugos statusą neribotam laikotarpiui ir pradeda panaikinimo procedūras tik atsiradus konkrečioms priežastims.

Priėmus galutinį sprendimą dėl statuso panaikinimo, asmeniui atsiranda visos teisinės pasekmės pagal ES ir nacionalinę teisę. Jei asmeniui negali būti suteikta teisė likti šalyje kitais teisiniais pagrindais nei tarptautinė apsauga, rimčiausia statuso panaikinimo pasekmė yra asmens grąžinimas į jo kilmės šalį, visada atsižvelgiant į *negrąžinimo* principą.

2. Kitos teisinės pasekmės atitinkamam asmeniui

Nors PD ir PTD nurodytos statuso panaikinimo sąlygos ir procesas, direktyvose nėra jokių nuostatų ar informacijos apie tolesnes teisines statuso panaikinimo pasekmes atitinkamam asmeniui. Remiantis nuostatomis dėl tarptautinės apsaugos pobūdžio (PD 20 straipsnis), galima daryti išvadą, kad apskritai galimybė ir teisė naudotis ES prieglobsčio teisės aktuose numatytomis lengvatomis pasibaigus apsaugos galiojimui nebetaikomos, nebent jos gali būti suteikiamos kitais teisiniais pagrindais.

Apsaugos panaikinimas reiškia ne tik apsaugos pabaigą, bet ir turi įvairių teisinių pasekmių priklausomai nuo atitinkamos valstybės narės, ir viena iš jų gali būti juridinės teisės gyventi šalyje panaikinimas. Tačiau įvairiose šalyse šiuo klausimu laikomasi labai skirtingų požiūrių.

3. Galimi teisės pasilikti priimančiojoje šalyje pagrindai

Daugelyje valstybių narių ne tik nutraukiama tarptautinė apsauga, bet ir taikoma atskira leidimo gyventi šalyje panaikinimo procedūra. Tačiau šis leidimas panaikinamas ne iš karto.

Daugumoje valstybių narių vertinant leidimo gyventi šalyje panaikinimą reikia atsižvelgti į individualias suinteresuotojo asmens aplinkybes. Atsižvelgiant į tokias aplinkybes ir nacionalinę politiką, asmeniui

([71]) Nors pagal savo pobūdį statuso panaikinimas paprastai įsigalioja *ex nunc*, tais atvejais, kai akivaizdu, kad tarptautinės apsaugos statusas niekada neturėjo būti suteiktas, tačiau tai galima ištaisyti tik panaikinant statusą, situacija turi būti teisiškai ištaisyta ir praeities atžvilgiu, kad jo panaikinimas galiotų atgaline data (t. y. *ex tunc*). Šie skirtumai, atsižvelgiant į nacionalines aplinkybes, gali turėti praktinį poveikį asmeniui, kurio statusas panaikinamas.

suteikiamas išimtinis leidimas gyventi šalyje arba nagrinėjamos teisinės galimybės gauti naują leidimą gyventi šalyje dėl kitų priežasčių.

Praktinis pavyzdys

Priėmus galutinį sprendimą dėl statuso panaikinimo, atitinkamas asmuo imigracijos tarnybai turi pateikti savo pabėgėlio kelionės dokumentą ir teigiamą sprendimą dėl apsaugos suteikimo.

Tačiau suinteresuotojo asmens leidimo gyventi šalyje galiojimas automatiškai nepasibaigia. Jis turi būti panaikintas atskirai. Imigracijos tarnyba gali atšaukti leidimą gyventi šalyje atsižvelgdama į visas konkretaus atvejo aplinkybes. Tokios aplinkybės yra asmens privatūs interesai, kylantys iš šeimos santykių, integracijos, slaptumo apsaugos siekiant išvengti konfidencialios informacijos atskleidimo arba jo šalies atstūmimo dėl ilgo nebuvimo joje. Be to, reikia atsižvelgti į viešąjį interesą panaikinti nepagrįstą teisę gyventi šalyje.

Taikant tokį požiūrį, vertinami asmeniniai suinteresuotojo asmens interesai, tačiau reikia paisyti ir nacionalinių nuostatų bei atsižvelgti į viešąjį interesą.

b) Statuso panaikinimo teisinės pasekmės šeimos nariams ([72])

PD aiškiai nurodyta, kad iš esmės šeimos vientisumas turėtų būti išsaugotas ir kad apsaugos gavėjų šeimos nariai turi teisę į tas pačias lengvatas ir gali jomis naudotis.

PD 23 straipsnis. Šeimos vientisumo išsaugojimas

1. Valstybės narės užtikrina galimybę išsaugoti šeimos vientisumą.

2. Valstybės narės užtikrina, kad tarptautinės apsaugos gavėjo šeimos nariai, kuriems patiems tokia apsauga negali būti suteikta, turėtų teisę į 24–35 straipsniuose nurodytas lengvatas nacionalinių procedūrų nustatyta tvarka, kiek tai suderinama su šeimos nario asmeniniu teisiniu statusu.

3. 1 ir 2 dalys netaikomos tuomet, kai šeimos nariui nesuteikiama arba nebūtų suteikta tarptautinė apsauga pagal III ir V skyrius.

4. Nepaisant 1 ir 2 dalių, valstybės narės nacionalinio saugumo ar viešosios tvarkos sumetimais gali atsisakyti suteikti jose nurodytas lengvatas, jas sumažinti ar panaikinti.

5. Valstybės narės gali nuspręsti, kad šis straipsnis taip pat taikomas kitiems artimiems giminaičiams, kurie paliekant kilmės šalį gyveno kartu kaip šeimos nariai ir kurie tuo metu buvo visiškai ar daugiausia priklausomi nuo tarptautinės apsaugos gavėjo.

Nagrinėjant tarptautinės apsaugos gavėjo statuso panaikinimo sąlygas, požiūris į jo šeimos narius priklauso nuo statuso panaikinimo pagrindų. Jeigu statuso panaikinimo sąlyga yra susijusi su aplinkybių pasikeitimu kilmės šalyje, šeima turi būti vertinama kaip vienetas, atsižvelgiant į individualias kiekvieno šeimos nario aplinkybes ir su juo susijusias priežastis. Išimtys taikomos vaikams, kurie jau tapo pilnamečiais, ir išsiskyrusiems sutuoktiniams. Tokiais atvejais, atsižvelgiant į nacionalinės teisės aktus ir praktiką, bylas gali tekti atskirti, o statuso panaikinimo svarstymas gali būti atliekamas individualiu lygmeniu, nes šeimos santykiai su buvusiu apsaugos gavėju nutrūko (santuokos nutraukimo atveju) arba ankstesnis apsaugos gavėjas nelaikomas šeimos nariu pagal PD (vaikai, kurie sulaukė pilnametystės).

([72]) Šiame skyriuje kalbama apie šeimos narius, esančius priimančiojoje šalyje, o ne kilmės šalyje, kuriems taikoma 2003 m. rugsėjo 22 d. Tarybos direktyva 2003/86/EB dėl teisės į šeimos susijungimą (OL L 251, 2003 10 3, p. 12).

Tais atvejais, kai yra pagrindas panaikinti statusą tik vienam asmeniui, kuriam apsauga buvo suteikta bendros šeimos bylos pagrindu, svarstomas tik šio asmens atvejis ir statuso panaikinimo byla užvedama tik jam. Vis dėlto tokiais atvejais taip pat būtų galima išnagrinėti kitų šeimos narių apsaugos klausimą, kad būtų galima susidaryti bendrą vaizdą apie visos šeimos statusą. Atliekant šį nagrinėjimą labai svarbu atsižvelgti į pagrindą, kuriuo remiantis šeimos nariams buvo suteiktas apsaugos statusas. Šeimos nariams, kuriems taikytini atskiri apsaugos pagrindai, nebūtinai turės įtakos kitų šeimos narių statuso panaikinimas. Šeimos nariams, kurių statusas kyla iš pagrindinio apsaugos gavėjo, nagrinėjant galimą statuso panaikinimą vis tiek bus vertinamos individualios priežastys, dėl kurių šeimos nariui gali būti suteikta tarptautinė apsauga. Kai bent vieno iš šeimos narių statusas nėra panaikinamas, šeimos vientisumo principas vis tiek turėtų būti įvertintas remiantis nacionalinės teisės aktais, prieš panaikinant statusą kitiems šeimos nariams.

c) Paskesnis prašymas suteikti tarptautinę apsaugą

Pagal PTD asmuo, kurio tarptautinės apsaugos prašymas buvo atmestas, turi teisę pateikti naują prašymą. PTD ([73]) valstybėms narėms nustatytos pagrindinės sąlygos dėl paskesnių prašymų teikimo.

Jei prašytojas, dėl kurio priimtas sprendimas panaikinti tarptautinę apsaugą, pateikia naują prašymą, paskesnio prašymo priimtinumo vertinimo atskaitos taškas yra sprendimas dėl statuso panaikinimo. Iš tiesų sprendime dėl statuso panaikinimo tarptautinės apsaugos klausimas keliamas dėl vienos iš šių dviejų priežasčių:

- paties prašytojo elgesio;
- pasikeitusių aplinkybių.

Taigi nagrinėjant priimtinumą daugiausia dėmesio skiriama siekiant įvertinti, ar nauja informacija gali žymiai padidinti tikimybę, kad sprendimas dėl statuso panaikinimo nebetaikytinas arba nebebus taikytinas. Ši informacija turi būti laikoma „nauja“, palyginti su visa informacija, turėta tarptautinės apsaugos panaikinimo metu. Prašytojas gali pageidauti įrodyti, kad statuso panaikinimo priežastys gali būti ginčijamos atsižvelgiant į naują informaciją, kurią jis pateikia savo paskesniam prašymui pagrįsti.

Susijusi EASO priemonė

Daugiau informacijos apie paskesnes paraiškas pateikiama 2021 m. EASO praktiniame vadove dėl paskesnių paraiškų (angl. *EASO Practical Guide on Subsequent Applications*) (dar nepaskelbtas).

Šiame praktiniame vadove pateikiama informacija apie tai, kas yra paskesnė paraiška, praktiniai patarimai, kaip vertinti naują informaciją, ir, galiausiai, aprašomos konkrečios situacijos, kai galima pateikti paskesnį prašymą.

([73]) PTD 40–42 straipsniai.

V. Didelio masto statuso panaikinimo procedūros

Kai kilmės šalyje įvyksta svarbių pokyčių, kurie turi įtakos didelei tarptautinės apsaugos gavėjų grupei, gali būti rengiamos didelio masto statuso panaikinimo procedūros. Nors vykdant didelio masto statuso panaikinimo procedūrą reikia laikytis tų pačių reikalavimų ir standartų pagal PD 11 ir 16 straipsnius, kaip nurodyta pirmiau, dėl procedūros apimties sprendžiančiajai institucijai ir visoms dalyvaujančioms suinteresuotosioms šalims kyla ypatingų sunkumų. Vis dar reikia atskirai išnagrinėti kiekvieną atvejį ir įvertinti, ar apsaugos gavėjas, kuris yra įtrauktas į didelio masto statuso panaikinimo procedūrą, turi įtikinamų priežasčių atsisakyti apsaugos pilietybės arba ankstesnės įprastinės gyvenamosios vietos šalyje.

Didelio masto statuso panaikinimo procedūros dėl savo pobūdžio patenka tik į statuso panaikinimo sąlygų, susijusių su „aplinkybių pasikeitimu pilietybės šalyje“, taikymo sritį, nes atitinkamos sąlygos vienu metu gali būti taikomos daugiau nei vienam tarptautinės apsaugos gavėjui. Didelio masto statuso panaikinimo procedūra paprastai pradedama remiantis IKŠ, rodančia, kad šalyje, kurios pilietybę turi apsaugos gavėjų grupė, įvyko svarbūs ir ilgalaikiai pokyčiai. Per daugelį metų UNHCR, vadovaudamasis UNHCR statuto ([74]) 6A straipsniu ir Pabėgėlių konvencijos 1 straipsnio C dalimi, ir nedarydamas poveikio individualiam nuolatinės tarptautinės apsaugos poreikių ar „įtikinamų priežasčių“ ([75]) vertinimui kiekvienu atveju, retkarčiais paskelbia apie bendrą pabėgėlių grupių (pogrupių) statuso panaikinimą.

a) Procedūros aplinkybės

Remdamasi turima IKŠ, institucija įvertina, ar įvyko svarbių ir ilgalaikių aplinkybių pasikeitimų, suteikiančių pagrindą pradėti didelio masto procedūras. Nusprendus pradėti didelio masto procedūrą, turi būti informuoti į ją įtraukiami asmenys.

Tarptautinės apsaugos gavėjai, kuriems taikoma didelio masto statuso panaikinimo procedūra, gali būti informuojami individualiai arba institucijos viešu pareiškimu (kaip nurodyta III skyriaus h skirsnyje), kuris gali būti pateikiamas kaip pranešimas spaudai. Individualus bendravimas užtikrintų, kad informacija pasiektų visus susijusius apsaugos gavėjus ir kad būtų galima išvengti stigmatizavimo visuomenėje rizikos.

Jei pasirenkama viešo pareiškimo galimybė, svarbu iš anksto apgalvoti pranešimo turinį. Turi būti aišku, kam šis pranešimas skirtas: ar jis apima asmenis, kilusius iš konkrečios vietovės, ar iš visos šalies; ar jis taikomas tik papildomos apsaugos gavėjams ar ir pabėgėliams; ar nustatyta galutinė apsaugos gavėjų atvykimo į prieglobstį suteikusią šalį data ir t. t. Skelbiant viešą pareiškimą, institucijai būtų tikslinga parengti atsakymų į klausimus po paskelbimo planą, kad būtų galima atsakyti į apsaugos gavėjų, visuomenės ir žiniasklaidos klausimus.

([74]) JT Generalinė Asamblėja, Jungtinių Tautų vyriausiojo pabėgėlių reikalų komisaro biuro statutas, 1950 m., A/RES/428(V).

([75]) Išsamiau žr. UNHCR, *Guidelines on International Protection No 3: Cessation of refugee status*, 2003 m., minėta 14 išnašoje.

1. IKŠ naudojimas

Didelio masto statuso panaikinimo procedūros paprastai atliekamos reaguojant į didelius IKŠ pasikeitimus. Atsižvelgiant į rimtas statuso panaikinimo pasekmes, dideli ir ilgalaikiai pokyčiai turi būti nuosekliai patvirtinti remiantis įvairiais IKŠ šaltiniais. Tik vieno pranešimo paprastai nepakanka procesui inicijuoti. Per pakankamą laikotarpį turėtų būti pateikta keletas patikimų pranešimų, aprašančių pasikeitusias aplinkybes.

IKŠ padeda bylas nagrinėjantiems pareigūnams suprasti procedūros aplinkybes, tiksliai paaiškinti atitinkamiems asmenims, kodėl jie įtraukti į procedūrą, ir padeda nagrinėti atskirus atvejus.

2. Sistemingesnio darbo galimybė

Didelio masto procedūros suteikia galimybę bylas nagrinėjantiems pareigūnams dirbti sistemingiau, nes bylos yra labai panašios, nors kiekvienu atveju turi būti atliekamas individualus ir konkretus vertinimas, atitinkantis visus PD ir PTD nustatytus reikalavimus, kaip aprašyta ankstesniuose skirsniuose. Jos taip pat suteikia institucijai galimybę parengti konkrečius nurodymus, kaip surengti pokalbį ar konsultacijas raštu, taip pat sudaryti nagrinėtinų temų sąrašą.

b) Praktinės priemonės

Prieš bet kokią didelio masto statuso panaikinimo procedūrą reikia skirti deramą dėmesį planavimui ir praktinėms priemonėms. Šie praktiniai aspektai, be kita ko, gali apimti išteklių valdymą pagal darbo krūvį, procedūros laiką ir trukmę, paveiktų asmenų skaičių, taip pat tyrimo aplinką.

Atsižvelgiant į tai, kad vykdant didelio masto statuso panaikinimo procedūrą per ribotą laiką reikia įvertinti daugiau atvejų, institucijai reikia pakankamai bylas nagrinėjančių pareigūnų visiems apsaugos gavėjų pateiktiems rašytiniams pareiškimams įvertinti, pokalbiams surengti ir rašytiniams sprendimams priimti. Kadangi bet kokį sprendimą panaikinti statusą galima apskųsti, išteklius šiai galimai antrajai instancijai reikia numatyti tuo pačiu metu. Planuojant šią procedūrą, reikia atsižvelgti į apsaugos gavėjų, kuriems procedūra taikoma, skaičių. Be to, atsižvelgiant į bylų skaičių ir turimus išteklius, reikia nustatyti procedūros terminus. Kitos praktinės priemonės apima patalpų organizavimą, pokalbių planavimą, vertėjus žodžiu, procedūroje dalyvaujančių bylą nagrinėjančių pareigūnų mokymą ir bendravimą su apsaugos gavėjais bei kitomis suinteresuotosiomis šalimis.

c) Didelio masto procedūros suinteresuotosios šalys

Atsižvelgiant į didelį procedūros mastą, nuo pat pradžių reikia įvertinti poveikį kitoms suinteresuotosioms šalims ir jų vaidmenį procedūroje.

Teisinė pagalba

Didelio masto statuso panaikinimo procedūroje dalyvauja daug teisininkų. Todėl gali būti naudinga surengti susitikimus su teisininkais ir informuoti juos apie procedūros pradžią, numatomą dalyvaujančių asmenų skaičių ir jų dalyvavimo kriterijus. Patartina nuolat keistis informacija visą procedūros įgyvendinimo laikotarpį.

Bendraudama su apsaugos gavėjais, kuriems bus taikoma statuso panaikinimo procedūra, institucija taip pat privalo informuoti šiuos asmenis apie jų teisę į teisinę pagalbą.

Pasienio policija ir grąžinimo pareigūnai

Vykdant grąžinimo procesą, turi bendradarbiauti pasienio policija ir grąžinimo pareigūnai. Tai leidžia už grąžinimą atsakingoms institucijoms pasirengti procedūrai ir padėti pagrindą bendradarbiavimui su kilmės šalies valdžios institucijomis siekiant padidinti grąžinamų asmenų skaičių. Kilmės šalies valdžios institucijos turi būti pasirengusios išnagrinėti visas bylas ir prireikus surengti pokalbius pilietybei patikrinti, kad procedūros pabaigoje nekiltų kliūčių.

Pilietinės visuomenės organizacijos

Galimas bendradarbiavimas ir su pilietinės visuomenės organizacijomis, nes jos gali padėti informuoti suinteresuotuosius asmenis apie procedūrą ir jos galimas pasekmes. Be to, pilietinės visuomenės organizacijos gali dalyvauti konsultuojant suinteresuotuosius asmenis apie procedūrą.

Už integraciją atsakingos institucijos

Taip pat turi bendradarbiauti už integraciją atsakinga institucija ir prieglobsčio institucija. Iš tiesų, sprendimas dėl statuso panaikinimo gali padaryti galą integracijos pastangoms ir tai turės pasekmių mokykloms ir darbdaviams. Todėl už integraciją atsakinga institucija ir prieglobsčio institucija privalo palaikyti ryšius, kad būtų galima imtis visų priemonių, kurių gali prireikti integracijos procesams.

Už migraciją atsakinga vyriausybė / ministerijos

Patartina į planus įtraukti už migraciją atsakingą ministeriją ir nuolat teikti informaciją savo vyriausybei, nes didelio masto statuso panaikinimo procedūros sulauks politinio dėmesio. Toks informavimas taip pat svarbus, kad visuomenei būtų galima pranešti apie šios procedūros įgyvendinimo eigą.

d) Didelio masto procedūrų pasekmės

Didelio masto statuso panaikinimo procedūros gali turėti rimtų pasekmių institucijai, visuomenei ir suinteresuotiesiems asmenims.

Pasekmės institucijai

Kaip minėta pirmiau, didelio masto procedūra reiškia didelį darbo krūvį institucijai. Be to, ji labai padidina antrosios instancijos sistemos darbo krūvį, nes paprastai tikėtina, kad bus apskųsti visi sprendimai bylose, kuriose apsaugos statusas laikomas pasibaigusiu.

Taip pat gali būti finansinių pasekmių, nes institucijai gali prireikti samdyti daugiau bylas nagrinėjančių pareigūnų, kad galėtų laikytis procedūros terminų. Kalbant apie su procedūra susijusius pokalbius, taip pat gali kilti finansinių pasekmių dėl vertimo žodžiu išlaidų.

Be to, didelio masto procedūra gali lemti papildomas užduotis kitiems institucijos padaliniams, taip pat ir dėl išlaikomų šeimos narių jų pačiu vardu pateiktų prašymų suteikti prieglobstį arba išaugusio prašymų išduoti leidimą gyventi šalyje kitais pagrindais skaičiaus.

Be to, institucija turi spręsti kitus klausimus, susijusius su apsaugos statuso netenkančiais asmenimis. Pavyzdžiui, institucija turi parengti asmenų, netekusių apsaugos statuso, apgyvendinimo iki jų grąžinimo planus. Tai apima ir sprendimą, ar jie gali likti dabartinėje gyvenamojoje vietoje.

Apskritai dėl procedūros pasekmių institucija gali patirti daug išlaidų bei sunkumų. Tai susiję su darbo organizavimu didelio masto procedūros metu, taip pat su darbu, kurį reikia atlikti priėmus sprendimus.

Pasekmės bendruomenei

Statuso panaikinimo procedūra taip pat gali turėti poveikį visuomenei, jei apsaugos statusas panaikinamas dideliam žmonių skaičiui. Apsaugos gavėjai dažnai yra naudingi bendruomenės nariai arba dalyvauja integracijos procese, kuriame tikimasi, kad jie taps tokiais bendruomenės nariais ([76]). Tai galėtų reikšti, kad įmonės gali netekti darbuotojų, o asociacijos – savanoriškos darbo jėgos. Didelio masto procedūra taip pat gali turėti pasekmių bendruomenės požiūriui į tarptautinę apsaugą, nes didelio masto procedūra, ypač kai apie ją plačiai paskelbiama, gali sudaryti įspūdį, jog pabėgėliai šalyje nepageidaujami.

Pasekmės apsaugos gavėjams

Apskritai pasekmės į procedūrą įtrauktiems žmonėms gali būti sunkios, nes jų gyvenime atsiranda daug netikrumo. Nuo paskelbimo apie institucijos pradedamą didelio masto procedūrą iki sprendimo jų byloje priėmimo jie nežino, kokia bus jų ateitis. Be to, jeigu nusprendžiama panaikinti jų statusą, jie gali pasinaudoti visomis teisėmis į veiksmingą teisių gynimo priemonę, ir tai reiškia, kad jiems taip pat gali tekti laukti, kol bus priimtas galutinis sprendimas jų byloje.

([76]) Vyriausiojo komisaro programos vykdomojo komiteto (*ExCom*) Išvadoje Nr. 69 valstybėms rekomenduojama apsvarstyti „tinkamas priemones“, skirtas asmenims, „iš kurių negalima tikėtis, kad jie išvyks iš prieglobsčio šalies, nes jie ten praleido daug laiko ir dėl to susiformavo tvirti šeimos, socialiniai ir ekonominiai ryšiai“ (e).

Kaip susisiekti su ES

Asmeniškai

Visoje Europos Sąjungoje yra šimtai *Europe Direct* informacijos centrų. Artimiausio centro adresą rasite svetainėje https://europa.eu/european-union/contact_lt

Telefonu arba el. paštu

Europe Direct tarnyba atsakys į jūsų klausimus apie Europos Sąjungą. Su šia tarnyba galite susisiekti:

— nemokamu numeriu: 00 800 6 7 8 9 10 11 (kai kurie operatoriai už šiuos skambučius gali imti mokestį),

— šiuo standartiniu numeriu: +32 22999696 arba

— elektroniniu paštu svetainėje https://europa.eu/european-union/contact_lt

Kaip rasti informacijos apie ES

Internetas

Informacijos apie Europos Sąjungą visomis oficialiosiomis ES kalbomis galima rasti svetainėje *Europa* (https://europa.eu/european-union/index_lt)

ES leidiniai

Nemokamų ir mokamų ES leidinių galite atsisiųsti arba užsisakyti https://op.europa.eu/lt/publications. Jeigu jums reikia daugiau nemokamų leidinių egzempliorių, kreipkitės į *Europe Direct* arba į vietos informacijos centrą (žr. https://europa.eu/european-union/contact_lt)

ES teisė ir susiję dokumentai

Norėdami susipažinti su ES teisine informacija, įskaitant visus ES teisės aktus nuo 1952 m. visomis oficialiosiomis kalbomis, apsilankykite svetainėje *EUR-Lex* (http://eur-lex.europa.eu)

ES atvirieji duomenys

ES atvirųjų duomenų portale (http://data.europa.eu/euodp/lt) galima susipažinti su ES duomenų rinkiniais. Duomenis galima nemokamai parsisiųsti ir pakartotinai naudoti tiek komerciniais, tiek nekomerciniais tikslais.

Europos Sąjungos
leidinių biuras